

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять з української мови для іноземних студентів 1
курсу інженерних спеціальностей

Харків
ХНАДУ
2021

Укладачі

Кісіль Людмила Миколаївна

Моргунова Надія Сергіївна

Кафедра мовної підготовки

Кісіль Л.М. Методичні вказівки до практичних занять з української мови для іноземних студентів 1 курсу інженерних спеціальностей. Харків: ХНАДУ, 2021. 60 с.

Методичні вказівки містять дидактичні матеріали, що можуть бути використані під час аудиторних занять як навчальні і тренувальні матеріали для вивчення, повторення й закріплення вивченого матеріалу, поглиблення знань і навичок володіння українською мовою, що сприяє розвитку навичок читання, говоріння, аудіювання і письма, а також як контрольні завдання з метою виявлення рівня підготовки студентів до мовленнєвої практики. Використано лексико-граматичні матеріали із навчально-професійної, соціально-культурної, суспільно-політичної сфер спілкування. Адресовано іноземним студентам, які мають елементарний рівень володіння українською мовою.

МОДЕЛЬ РЕЧЕННЯ, ТЕКСТ

Завдання 1. Познайомтеся з одногрупниками.

1. Як Вас звати? Яке Ваше повне ім'я? Напишіть його.
2. Скільки Вам років? В якому році Ви народилися, в якому місяці, якого числа?
3. Який навчальний заклад Ви закінчили на батьківщині? Які іноземні мови Ви вивчали на батьківщині? Скільки років?
4. Де Ви навчалися в нашій країні? Який підготовчий факультет Ви закінчили? Хто був Вашим викладачем? Як Ви склали іспити? Які предмети були для Вас найважчими? Чому?
5. На якому факультеті Ви навчаєтеся зараз? Чому Ви обрали цей факультет? Чим Вам подобається майбутня спеціальність?
6. Розкажіть про Вашу країну. Де вона знаходиться? Які основні напрями у розвитку економіки Вашої країни? Назвіть столицю Вашої країни. Які пам'ятки є в столиці Вашої країни?
7. Розкажіть про місто, в якому Ви народилися й жили. Скільки в ньому мешканців?
8. Розкажіть про Вашу сім'ю. Як звати Ваших батьків? Скільки років батьку й матері? Чи є у Вас брати й сестри? Як їх звати? Скільки їм років? Чим вони займаються?

Завдання 2. Напишіть твір (есе) на тему «Моя сім'я» чи «Моя країна».

Зверніть увагу! Всі слова в українській мові поділяються на граматичні класи – частини мови.

Частини мови

Система частин мови складається: а) з шести *самостійних*, або *повнозначних*, частин мови – іменник, прикметник, числівник, займенник, дієслово (зокрема дієприкметник, дієприслівник, безособові форми на *-но*, *-то*), прислівник; б) із трьох *службових*, або *неповнозначних*, частин мови – прийменник, сполучник, частка; в) з вигуків, що утворюють окрему частину мови. Отже, частин мови в українській мові десять.

Спільним для самостійних частин мови є те, що тільки вони мають лексичне і граматичне значення, лише вони когось або щось називають.

Іменник називає особу, предмет, явище і відповідає на питання хто? що? (людина, автомобіль, кипіння). Іменникам властиві рід, число, відмінок. Серед них виділяють власні і загальні назви, назви істот і неістот.

Прикметник називає ознаку предмета і відповідає на питання який? яка? яке? які? чий? чия? чие? чий? Прикметники змінюються за родами, числами і відмінками, поділяються на якісні, відносні і присвійні. Якісні прикметники утворюють ступені порівняння – вищий і найвищий (гостріший – більш гострий, менш гострий; найгостріший – якнайгостріший, щонайгостріший – найбільш гострий). Початкова форма прикметника – називний відмінок однини чоловічого роду.

Дієслово називає дію або стан як процес і відповідає на питання що робити? що зробити? *Початкова форма* – інфінітив. Дієслову властиві граматичні категорії часу, способу, виду, стану, особи, роду і числа. У систему дієслова входять п'ять основних форм: а) неозначена форма – *інфінітив* (здійснювати – здійснити); б) *особові* (способові) *форми* (працюю, працював, працювали, працював би, працюй); в) *безособові форми* на *-но*, *-то* (написано, зроблено, забуто); г) дієслівна форма, що виражає ознаку предмета за дією, відповідає на питання який? яка? яке? які? і поєднує ознаки дієслова і прикметника – *дієприкметник* (*активні* – ріжучий, оновлюючий, згорілий, перемігший; *пасивні* – спиляний, засвоєний, зігрітий, згорнутий, згорнений, колотий, колений); д) незмінна дієслівна форма з суфіксом *-чи* або *-ши*, що, вказуючи на додаткову дію, пояснює в реченні основне дієслово, відповідає на питання *що роблячи? що зробивши?* і поєднує ознаки дієслова і прислівника –

дієприслівник (керуючи, виносячи, пишучи, накресливши, пересунувшись).

Усі дієслівні форми бувають доконаного або недоконаного виду, перехідними чи неперехідними.

Займенник указує на особу, предмети, ознаки, кількість, але не називає їх (він, себе, наш, кожний, хто, щось, ніякий, будь з ким).

Числівник називає кількість предметів або порядок їх при лічбі і відповідає на питання *скільки? котрий?* (вісім, троє, двісті сорок чотири, вісімнадцятий).

Прислівник називає ознаку дії (стану) або ознаку іншої ознаки, пояснює, як, де, коли відбувається дія, куди вона спрямована, і відповідає на питання *як? де? куди? коли?* (легко, праворуч, наверх, щотижня, завжди, надзвичайно). Основна граматична ознака – незмінність. Прислівники поділяються на означальні й обставинні. Від якісних прислівників з кінцевим суфіксом -о та -е можна утворити незмінювані форми вищого і найвищого ступенів порівняння (міцно – міцніше – найміцніше, повільно – повільніше, швидко – швидше, гарно – краще, погано – гірше, багато – більше, дуже – дужче; найактивніше, щонайближче, якнайближче, щоякнайширше). Форми вищого і найвищого ступенів можуть бути *складеними* (більш тонко, більш глибоко) і *двослівними* (найбільш тонко, найбільш глибоко).

Прийменник – службова частина мови, що охоплює слова, якими уточнюються граматичні значення іменників у непрямих відмінках і які служать для зв'язку цих відмінкових форм з іншими словами у реченні (у, на, біля, перед, до, між, завдяки, незважаючи на, всупереч, у зв'язку та ін.).

Сполучник – службова частина мови, до складу якої входять слова, що можуть поєднувати члени речення та частини складного речення (і, та, але, якщо, щоб, якби, або, тому що, подібно до того як та ін.).

Зверніть увагу! Поряд із сполучниками для зв'язку частин складнопідрядного речення використовуються і деякі повнозначні слова. Їх називають *сполучними словами* (прислівники – де, чому, звідки, як, куди, коли; відносні займенники – хто, що, котрий, чий, який, скільки).

Завдання 3. Прочитайте текст.

Автомобіль чи автомашина – це транспортний засіб, що активно використовується у всіх сферах життєдіяльності людини. Слово «автомобіль» – це переклад з двох мов: грецької –autos «сам», «самостійний» і латинської – mobilis «рухомий, який рухається».

Автомобіль – це унікальний механізм, створений людиною для різноманітних намірів, а саме: як засіб пересування, для перевезення вантажів і пасажирів, предметів розкоші, для комерційних потреб, для автомобільних перегонів, розваг та інших подібних цілей і який працює на бензині, дизельному паливі, пропані й електриці.

Головні види транспортних засобів – це легкові та вантажні автомобілі, автобуси і тролейбуси. Подивіться на потік автомобілів. Він неймовірно строкатий. І не лише тому, що машини мають різні конструкції, форму і колір. Усі вони різні за своїм призначенням. Немає такої сфери господарства, де б не використовувався автомобіль. У кожного різновиду автомобіля свої функції. Якщо порахувати, їх буде понад тисячі. І, мабуть, найважливіше призначення автомобіля – перевозити людей.

Сьогодні автомобілі – найпоширеніший засіб пересування містом. Шумні й забруднюючі атмосферу автомобілі поступово покидатимуть місто, а на зміну їм прийде вискоєфективний та екологічно чистий транспорт.

Транспорт майбутнього – це машини на сонячних батареях або на водневому паливі, це «розумні» автомобілі, що обладнані навігаційною системою, які дадуть змогу водію відпочити, прокладаючи оптимальний маршрут для автомобіля у швидкому потоці машин.

Багато вчених працюють над новітніми технологіями у сфері автомобілебудування. Яким би не був автомобіль, його головне завдання – служити людині, залишиться незмінним.

Завдання 4. Перекладіть рідною мовою речення другого абзацу тексту завдання 3. Знайдіть інтернаціональні слова і запишіть їх.

Завдання 5. Слова з тексту завдання 3 (у початковій формі) розташуйте у шістьох колонках: іменник, прикметник, дієслово, займенник, числівник, прислівник.

Завдання 6. Випишіть із тексту завдання 3 у три стовпчики: 1) прийменники; 2) сполучники; 3) сполучні слова.

Завдання 7. Знайдіть у тексті завдання 3 дієприкметники і дієприслівники. Випишіть у дві колонки активні і пасивні дієприкметники, з'ясуйте їх рід, число, відмінок, час, вид.

Завдання 8. Укажіть, від яких слів утворені нижченаведені складні слова.

Автомобіль, автомашина, життєдіяльність, високоефективний, автомобілебудування.

Завдання 9. Від поданих іменників утворіть прикметники.

Автомобіль, автобус, тролейбус, система, господарство, технологія, транспорт.

Зверніть увагу! Серед іменників виділяються основні групи *із загальним значенням* – семантичні групи. Наприклад:

предмет – атом, молекула, речовина, мінерал, машина, комп'ютер;

особа – інженер, вчений, еколог, дослідник, програміст;

процес – рух, взаємодія, нагрівання, перетворення, функціонування;

властивість – твердість, густина, теплопровідність, міцність, радіоактивність;

відношення – залежність, зв'язок, вплив.

Завдання 10. Прочитайте групи слів. Скажіть, яке загальне значення мають іменники кожної групи.

- 1) автомобіль, пристрій, будівля, частинка;
- 2) викладач, лікар, водій, студент, оператор, інженер;
- 3) реакція, горіння, синтез, реакція, розчинення;
- 4) активність, ефективність, складність, електропровідність;
- 5) взаємозв'язок, залежність, вплив.

Завдання 11. Прочитайте іменники. Вкажіть їх загальне значення. Розподіліть іменники за семантичними групами.

Монітор, крихкість, взаємозв'язок, швидкість, прямолінійність, відкриття, прозорість, рівномірність, синтез, обробка, конденсація, активність, вимірювання, дослідження, реактив, інженер, вплив.

Зверніть увагу! Іменники різних семантичних груп у реченнях виступають у різних формах, виконують різні функції, поєднуються з різними словами. Наприклад: Напругу вимірюють вольтметром. Технології розробляються інженерами.

Іменники у формі орудного відмінка *вольтметром* та *інженерами* мають різне значення, виконують різні функції у реченні і поєднуються з різними словами. Форма *вольтметром* означає знаряддя дії і поєднується з дієсловом *вимірюють*. Форма *інженерами* позначає особу, яка здійснює дію, і поєднується з дієсловом *розробляються*.

Завдання 12. Прочитайте речення. Визначте відмінок виділених слів. Скажіть, до якої семантичної групи відносяться ці іменники (особа, процес, властивість, предмет). Визначте значення форм цих іменників (особу, яка здійснює дію; спосіб дії, знаряддя дії).

1. Закон усесвітнього тяжіння був відкритий *Ісааком Ньютоном*, коли вченому було лише 23 роки.

2. Числові показники фізичних властивостей визначаються спеціальними *приладами*.

3. На виробництві *інженерами* завжди проводиться перевірка правильності розрахунків.

4. Перевезення пасажирів здійснюється пасажирськими автомобілями.

5. Добуток двох чисел у математиці отримують дією множення.

6. Бром і йод у промисловості, як правило, одержують хімічним способом.

Зверніть увагу! Слова в різних формах, поєднуючись одне з одним, утворюють речення. Судження (речення) побудоване за моделлю, що складається із двох головних компонентів – суб'єкта (S) і предиката (P). Суб'єкт і предикат утворюють модель речення. Наприклад:

S P S P S P
Автомобіль рухається. Вода – рідина. Рідина випаровується.
S P S P S P

Матеріал міцний. Інженер працює. Деталь кругла.

Модель речення в цілому і кожний з її компонентів можуть мати слова, що вносять додаткову інформацію. Наприклад:

S P
Перегоновий автомобіль рухається з великою швидкістю.
S P

Вода – безбарвна рідина без смаку і запаху.
S P

Рідина швидко випаровується.
S P

Матеріал деталі досить міцний.
S P

Головний інженер працює над новим проектом.
S P

Деталь, виготовлена на станку, кругла.

Граматичний коментар

У лінгвістиці існують поняття *підмет* і *присудок*. Підмет – головний член речення, що завжди стоїть у називному відмінку (відповідає на питання *хто?, що?*) і позначає предмет, дія якого виражається присудком. Наприклад: Сальма пише дипломну роботу. Пасажиропотік транзитний.

Присудок – головний член речення, що пов'язаний із підметом і відповідає на питання *що робить предмет? що з ним робиться?*

який він є? хто він такий? що він таке? Присудок позначає дію або стан предметів і осіб, які виражені підметом. Присудок найчастіше виражається дієсловом, що узгоджене з підметом, але також може бути узгоджене і з іншими частинами мови. Наприклад: Метал – тверда речовина. Студент працьовитий.

Зверніть увагу! Прикметники, виступаючи в ролі іменної частини складеного присудка за відсутності дієслівної зв'язки, передають якісну характеристику підмета і вживаються переважно у формі називного відмінка. Наприклад:

$$\begin{array}{ccc} S & & P \\ \text{Автомобіль} & \text{економічний} & \text{(автомобіль є економічним).} \end{array}$$

Розчин прозорий (розчин є прозорим).

Суб'єкт і підмет в одних випадках співпадають, а в інших – ні. Суб'єкт, що не є підметом, може бути виражений будь-яким відмінком, крім називного. Наприклад:

$$\begin{array}{ccc} S & & P \\ \text{Інженер (Н.в.)} & \text{працює} & \text{(суб'єкт є підметом).} \end{array}$$

$$\begin{array}{ccc} S & & P & & O \\ \text{Інженер (Н.в.)} & \text{має} & \text{проєкт} & \text{(суб'єкт є підметом).} \end{array}$$

Інженер (Н.в.) проєктує стратегічні споруди (суб'єкт є підметом).

$$\begin{array}{ccc} S & & P & & O \\ \text{Інженеру (Д.в.)} & \text{подобається} & \text{проєкт} & \text{(суб'єкт не є підметом).} \end{array}$$

У інженера (Р.в.) забрали проєкт (односкладне речення, в якому є суб'єкт, але немає підмета).

Зверніть увагу! Суб'єкт логічний і суб'єкт граматичний не завжди співпадають. Наприклад:

1. S логічний = S граматичний

$$\begin{array}{ccc} S_{\text{логіч}} & & P \\ \text{Інженер} & \text{проєктує} & \text{стратегічні споруди.} \end{array}$$

Інженер повинен бути ініціативним.

Чиста вода абсолютно прозора

2. S логічний ≠ S граматичний

S грамат

P

S логіч

Стратегічні споруди проєктуються інженером.

S логіч

S грамат

Інженеру необхідна ініціативність.

Чистій воді властива прозорість.

Завдання 13. Прочитайте речення. Визначте їх модель (укажіть суб'єкт і предикат). Назвіть частину мови, до якої має відношення предикат.

1. Нова модель автомобіля, розроблена інженерами, дуже економічна.
2. У процесі нагрівання усі рідини, крім води, розширюються.
3. Вода, нагріта до 100°C, закипає.
4. Головною перевагою цього механізму є його надійність.
5. Будівельний матеріал хімічно стійкий.
6. Сталь (сплав заліза і вуглецю) має високу міцність.
7. Вода є універсальним розчинником.

Зверніть увагу! Кожне речення має своє типові значення.

Наприклад:

<i>Речення</i>	<i>Типове значення</i>
Інженер проєктує міст	Особа і її дія
Автомобіль рухається	Предмет і його дія
Матеріал міцний	Предмет і його ознака
Рух рівномірний	Процес і його ознака
Міцність висока	Властивість і її ознака

Завдання 14. Прочитайте речення. Укажіть модель речень (назвіть основні компоненти) та їх типові значення.

1. Екологи здійснюють регулярний контроль за станом навколишнього середовища.
2. Сучасні автомобілі забруднюють атмосферу і навколишнє середовище.
3. Завдяки своїй формі автомобіль надає невеликий опір зустрічному потоку повітря.

4. Автором закону всесвітнього тяжіння є Ісаак Ньютон.
5. Вода – обов'язковий компонент практично всіх технологічних процесів у промисловості і сільськогосподарському виробництві.
6. Інтернет сьогодні став джерелом інформації для мільйонів людей.
7. Будь-який рух і спокій відносні.
8. Надійність нового автомобіля досить висока.

Зверніть увагу! Зміст кожного речення можна передати різними способами за допомогою синонімічних моделей, що містять однакові за значенням компоненти: суб'єкт і предикат. Способи вираження суб'єкта і предиката у реченні взаємопов'язані. Наприклад:

Інженери створюють нові транспортні засоби. Інженерами створюються нові транспортні засоби.

Горіння дерева відбувається за високої температури. Дерево може горіти за високої температури. Дерево має здатність горіти за високої температури.

Сплав міцний. Сплаву властива міцність. Для сплаву характерна міцність. Сплав має міцність.

Перегонові автомобілі здатні рухатися з великою швидкістю. Перегонові автомобілі мають здатність рухатися з великою швидкістю.

Словосполуки типу *рух автомобілів, горіння дерева, економічність електромобіля* називаються номінативними (називними), оскільки вони називають ситуацію. Ці словосполуки зручно використовувати для назви текстів або найменування пунктів плану.

Завдання 15. Запишіть подані речення у вигляді пунктів номінативного плану.

1. Гнучкість сталі широко використовується у техніці.
2. Інноваційні технології ефективно застосовуються у виробництві.
3. Вода – найпростіша стійка сполука водню з киснем.

4. За високої температури рідина випаровується.
5. Сучасні автомобілі забруднюють атмосферу.
6. Частинки речовини постійно рухаються.

Зверніть увагу! Кожний текст має свою тему. Тема – це головний зміст тексту. Вона може бути виражена одним словом, словосполученням, реченням, цілим текстом. Мінімальне вираження теми – заголовок тексту. У наукових текстах заголовок, як правило, виражений словом або словосполученням (продикат відсутній), а не реченням. Цю особливість легко простежити на назвах текстів будь-якого підручника зі спеціальності. Тема тексту допомагає відповісти на питання: про що розповідає текст? Усі наукові тексти (підручників, навчальних посібників, конспектів лекцій та ін.) мають кілька типових тем: про предмети; про процеси; про властивості; про зв'язки та відношення; про людину та її діяльність.

Завдання 16. Прочитайте заголовки текстів вашого підручника зі спеціальності. Спираючись на заголовки, дайте відповідь на запитання: про що розповідається в даних текстах? Зверніть увагу на правильне використання родового відмінка.

Завдання 17. Прочитайте заголовки текстів. Визначте їх типову тему.

Ісаак Ньютон	Форми рельєфа земної поверхні
Молекулярний рух	Умовні знаки на мапі
Будова атомного ядра	Екологічність автомобіля
Властивості металів і сплавів	Геологічні процеси
Автомобільний транспорт	Що таке процесор
Розвиток транспорту в Україні	Алюміній
Інформаційні технології	Застосування алюмінію у народному
Вантажоперевезення	господарстві

Зверніть увагу! Зміст тексту (його тему) можна розділити на частини (підтеми).

Тексти наукового характеру зазвичай мають такі підтеми:

Про предмети

- частини предмета
- властивості предмета
- використання предмета

Про властивості

- наявність властивості у носія
- обумовленість властивості
- прояв властивості
- зміна властивості
- використання властивості та ін.

Про процеси

- причина процесу
- механізм процесу
- етапи процесу
- результати процесу та ін.

Про людину та її діяльність

- визначення ролі вченого в науці
- процес дослідження вченим будь-якої проблеми
- результати досліджень ученого
- науковий доробок ученого; праці вченого та ін.

Завдання 18. Прочитайте тексти. Визначте їх типові теми і підтеми. Запишіть підтеми тексту у вигляді номінативного плану.

Текст 1. Потужність

Потужність – це властивість двигуна виробляти певну роботу за одиницю часу.

Потужність двигуна вимірюється у кінських силах і кіловатах.

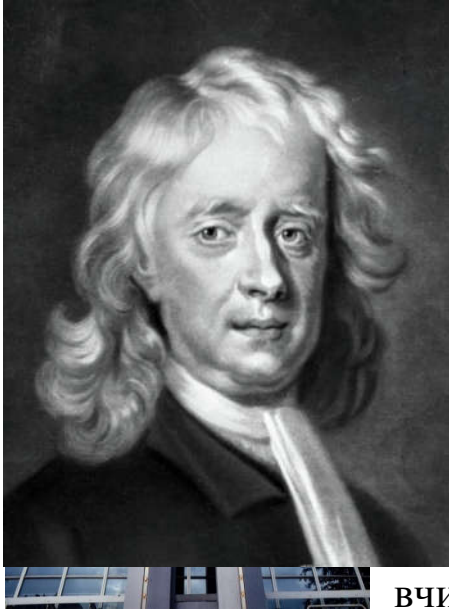
Потужність двигуна залежить від сили руху та його швидкості. Чим більша сила, що викликає рух, і чим більша швидкість цього руху, тим більшою має бути потужність двигуна.

Таке поняття, як потужність, можна застосувати скрізь: під час визначення роботи різноманітних машин, а також сил, що діють у природі.

Текст 2. Поступальний рух

Поступальним рухом твердого тіла називають такий його рух, за яким кожна лінія, що з'єднує дві будь-які точки тіла, зберігає незмінний напрямок у просторі.

Розглянемо механізм поступального руху. Під час поступального руху тверде тіло рухається, не повертаючись, і будь-яка його лінія переноситься паралельно самій собі, тобто зміщення усіх точок тіла за будь-який проміжок часу однакове. Результатом

цього є те, що у процесі поступального руху всі точки твердого тіла в даний момент часу мають однакові швидкості, а отже, і однакові прискорення.

Текст 3. Ісаак Ньютон

Ісаак Ньютон (1643-1727) – великий англійський учений, який здійснив найбільший вплив на розвиток фізики і математики. У віці від 21 до 29 років Ньютон заклав основи своїх теорій, що вчинили переворот у світовій науці.

Першою роботою, в якій Ньютон опублікував свої відкриття, була його книга про природу світла. Провівши ряд дослідів, Ньютон дійшов висновку, що звичайний білий світ є сумішшю усіх кольорів веселки. Він також здійснив ретельний аналіз законів відображення і рефракції світла. На основі пізнання цих законів 1668 року він створив перший телескоп-рефрактор – телескоп того ж типу, що й тепер використовується в головних астрономічних обсерваторіях.

Набагато суттєвішими були відкриття Ньютона в математиці і механіці. Головним його внеском у математику було відкриття інтегрального числення. Цей винахід став основою сучасної математичної теорії.

Однак головні відкриття Ньютона були зроблені у сфері механіки. Галілей відкрив перший закон руху тіл, не підпорядкованих впливу зовнішніх (сторонніх) сил. На практиці, звичайно, всі предмети підпорядковані якимсь зовнішнім силам, і питання про рух предметів за зазначених обставин є

найважливішим питанням механіки. Ця проблема і була вирішена Ньютоном, який відкрив славнозвісний другий закон механіки, найфундаментальніший із законів класичної фізики. Цей другий закон, математично виражений формулою $F=ma$, гласить, що прискорення дорівнює силі, поділеній на масу предмета. До двох законів механіки Ньютон додав знаменитий третій закон, який гласить, що кожна дія викликає рівну протидію, а також (найвідоміший) закон всесвітнього тяжіння.

Ці чотири закони механіки складають єдину систему, за допомогою якої можливо досліджувати всі макроскопічні механічні системи: від коливань маятника до руху планет навколо Сонця. Ньютон не просто сформулював ці закони механіки, але й сам, використовуючи математичні методи, показав, як ці закони можна використовувати для вирішення актуальних науково-технічних завдань.

1687 року Ньютон опублікував фундаментальну працю "Математичні початки природничої філософії», де сформулював закони механіки і закон всесвітнього тяжіння. Ньютон показав, що, використовуючи ці закони, можна досить точно передбачити рух планет навколо Сонця.

Ісаак Ньютон зробив значний внесок у термодинаміку і акустику, сформулював найважливіший принцип збереження кількості енергії, створив свою знамениту біномну теорему, вніс чималий внесок в астрономію і космогонію. Ньютона можна назвати одним із найвидатніших геніїв – здійснив величезний вплив на світову науку.

Зверніть увагу на структуру тексту! Цілий текст можна представити у вигляді суб'єктно-предикативної схеми, оскільки він складається із речень. Передусім об'єднує їх у текст єдина тема. Тема зазвичай представлена в заголовку тексту у вигляді слова-теми. Частини тексту (підтексти) мають підзаголовки (підтеми), в яких також представлене слово-тема, але вже в уточнюючих словосполученнях.

Розглянемо два варіанти плану одного тексту, де пункти плану – підзаголовки частин тексту:

План 1. Комп'ютер

1. Комп'ютер – пристрій, що призначений для автоматичного виконання послідовних дій відповідно до закладеної програми.
2. 1946 року в США створили перший у світі електронний комп'ютер, що отримав назву ENIAC.
3. Комп'ютер складається з системного блоку (в ньому знаходяться всі основні мікросхеми та вузли комп'ютера) і периферійних пристроїв (монітор, клавіатура, миша та ін.).
4. Основними властивостями сучасного персонального комп'ютера (ПК) є характеристики мікропроцесора (тактова частота і розрядність), обсяг внутрішньої (оперативної) пам'яті і характеристики пристроїв зовнішньої пам'яті.
5. Сучасні комп'ютери використовуються для будь-якої роботи з інформацією, для комп'ютерного моделювання складних фізичних, біологічних, метеорологічних та інших процесів і вирішення прикладних завдань.

План 2. Комп'ютер

1. Визначення поняття «комп'ютер».
2. Створення першого комп'ютера.
3. Складові комп'ютера.
4. Основні властивості сучасного ПК.
5. Застосування комп'ютерів.

План 1 – тезовий, його пункти представлені повними реченнями, що мають і суб'єкт, і предикат. Суб'єктом усіх цих речень є слово-тема тексту (комп'ютер), отже, його можна вважати суб'єктом цілого тексту.

План 2 – номінативний (називний). Його пункти – не речення, а предикати відповідних речень тезового плану.

Завдання 19. Прочитайте заголовки текстів. Припустіть, які підтеми можуть бути у цих текстах. Запишіть підтеми у вигляді плану.

Плавлення металів.

Легкові автомобілі.

Проектування дороги.
Рух автомобіля.
Крихкість.

Робота з текстом

Завдання 1. Визначте за словником значення наведених нижче слів. Запишіть нові слова у ваш словник.

Функціонування, складова, галузь, перевезення, вантаж, пристосування, винахід, колесо, повсякденний, усіякий, безперебійний, кадри, сумлінно, борг, відданість, відповідальність, почуття, виробництво, штампування, збірка, плідний, співпраця, добробут.

Завдання 2. Назвіть суб'єкт і предикат кожного речення. Визначте типове значення речення. Вкажіть способи вираження суб'єкта і предиката (частина мови, відмінок).

1. Винахід колеса є початком історії наземних транспортних засобів.

2. Людина удосконалила засоби пересування, завдяки чому спочатку були винайдені вози і карети, а потім – автомобілі, літаки та потяги (поїзди).

3. Автомобілі залишили вагомий слід і у світовій історії.

4. Львівський автобусний завод виробляє автобуси власної конструкції конвеєрним способом.

Завдання 3. Прочитайте текст. Розділіть його на підтеми. Назвіть суб'єкт тексту і суб'єкти підтекстів.

Автомобільний транспорт у нашому житті

Винахід колеса був початком історії наземних транспортних засобів. Однак змінювалися часи, прискорювався ритм життя, і зараз нам вже ніяк не обійтися без автомобілів, автобусів, тролейбусів – транспорт відіграє у нашому повсякденному житті все більшу роль.

Транспорт є важливою складовою економіки будь-якої держави. Він забезпечує нормальне функціонування практично всіх

інших її галузей. Для перевезення всіляких вантажів людьми ще з давніх часів використовувалися різноманітні пристосування, здатні полегшити їм цей процес. Поступово людина удосконалювала засоби пересування, завдяки чому були винайдені спочатку вози і карети, а потім – автомобілі, літаки та потяги. Транспорт слугує за джерело підвищення ефективності економіки будь-якої країни, забезпечуючи безперервне її функціонування. Існування транспорту дає людям можливість подорожувати світом, за допомогою нього вони дістаються до роботи, відправляються одне до одного в гості.

Автомобілі залишили вагомий слід і у світовій історії. Це і заснування всесвітньо відомої автомобільної компанії «Форд Мотор» 1903 року, це і перші у світі автомобільні змагання 1894 року, це і перші випробування саморобного автомобіля 1885 року. Це і багато інших незабутніх подій.

Автомобільний транспорт є одним із найбільш універсальних, за допомогою нього можна дістатися до будь-якої точки, до якої ведуть автомобільні дороги. Автомобілі незамінні. Їх з кожним роком стає все більше. Автомобілі стали швидкісним транспортом, завдяки чому ми маємо можливість долати величезні відстані і діставатися до найнедоступніших куточків світу. Збільшується і кількість професій, що обслуговують автомобільний транспорт, а професія водія була і залишається однією з наймасовіших.

Кадри автомобільного транспорту – це основа його життєдіяльності. Традиційно День працівників автомобільного транспорту – День автомобіліста – відзначають в Україні, Росії, Білорусі в останню неділю жовтня. День автомобіліста – це професійне свято не лише водіїв, але і ремонтних робітників, інженерно-технічних працівників, керівників автотранспортних підприємств і всіх, хто сумлінно працює, виконуючи свій професійний обов'язок. Без відданості професії цих людей і їхнього почуття відповідальності за справу неможливе повсякденне життя міста і його мешканців.

З кожним роком у країні збільшується кількість автомобілів, автобусів, тролейбусів. Автотранспортом в Україні перевозиться 22% вантажів і 88% пасажирів.

Візитною карткою українського автомобілебудування є Запорізький автомобілебудівний завод. Це провідне автомобілебудівне підприємство України з 37% часткою ринку нових автомобілів. Запорізький автозавод – єдине в Україні підприємство, що володіє повним циклом виробництва легкових автомобілів (від штампування до остаточної зборки). Високий рівень технічного забезпечення виробництва став надійною основою для плідної співпраці з лідерами світового автомобілебудування.

Одним із головних виробників на автомобільному ринку України є автомобілебудівна корпорація «Богдан». До складу корпорації «Богдан» на даний момент входить близько 20 автопідприємств. Найбільші з них – Луцький автомобільний завод, автомобільний завод «Богдан» (м.Черкаси).

Кременчуцький автомобільний завод («АвтоКрАЗ») виробляє вантажні автомобілі та автомобілі спеціального призначення.

Найбільшим виробником автобусів в Україні є АТ «Львівський автобусний завод» (ЛАЗ). Підприємство виробляє автобуси власної конструкції конвеєрним способом.

Дорога – це символ руху. Дороги ведуть нас у майбутнє, з'єднують з рідними і близькими людьми, об'єднують народи і країни. Дорога – це символ України, яка впевнено прагне до кращого життя, до економічного зростання і соціального добробуту.

BOGDAN

Завдання 4. Закінчіть речення, спираючись на

матеріал тексту.

1. Транспорт забезпечує...
2. За допомогою автомобільного транспорту...
3. Завдяки тому, що автомобілі стали швидкісним транспортом, .
4. Професія водія...
5. День автомобіліста в Україні відзначають...
6. 22% вантажів і 88% пасажирів в Україні...
7. Дорога – це символ руху, тому що...

Завдання 5. Прочитайте питальний план тексту.

Спираючись, на матеріал тексту, трансформуйте питальний план у номінативний (називний).

1. Яку роль відіграє транспорт у нашому повсякденному житті?	1. ...
2. Чому автомобільний транспорт є одним із найуніверсальніших?	2. ...
3. Для кого День автомобіліста є професійним святом?	3. ...
4. Яке підприємство є найбільшим виробником автобусів в Україні?	4. ...
5. Символом чого є дорога?	5. ...

КВАЛІФІКАЦІЯ ОСОБИ, ПРЕДМЕТА, ЯВИЩА

ХТО/ ЩО (Н.в.) – <i>(це)</i>	ХТО /ЩО (Н.в.)
ХТО/ ЩО <i>був/ буде</i>	ЧИМ / КИМ (О.в.)
ХТО/ ЩО (Н.в.) <i>є</i>	КИМ/ЧИМ (О.в.)
ЧИМ (О.в.) <i>є</i>	ЩО (Н.в.)
ЩО (Н.в.) <i>називається</i>	ЧИМ (О.в.), (ЯК)
ЧИМ (О.в.) <i>називається</i>	ЩО (Н.в.)
КОГО / ЩО (Зн.в.) <i>називають</i>	КИМ/ ЧИМ (О.в.), (ЯК)
ЧИМ (О.в.) <i>називають</i>	ЩО (Зн.в.),
ЩО (Н.в.) <i>має назву (ім'я)</i>	ЧОГО/КОГО (Р.в.)
ЩО (Н.в.) <i>дістало назву</i>	ЧОГО (Р.в.), (ЯКУ)
ЩО (Н.в.) <i>служує за</i>	ЩО (Зн.в.)
ЩО (Н.в.) <i>являє собою</i>	ЩО (Зн.в.)

Наприклад:

1. Кисень – це газ.
2. Водень є відновником.
3. Ісаак Ньютон – це великий учений, відкриття якого стали основою сучасної науки.

4. Підприємства чорної металургії – значне джерело забруднення довкілля.
5. Мохаммед був найкращим студентом на механічному факультеті.
6. Через п'ять років ми будемо гарними спеціалістами.
7. Пряма є найкоротшою відстанню між двома точками на площині.
8. Д.І. Менделєєв є творцем періодичної системи хімічних елементів.
9. Наш університет є одним із найстаріших університетів країни.
10. Розділом фізики, який вивчає закони механічного руху, є механіка.
11. Наука про фізичні властивості матерії і форми її існування називається фізикою.
12. Термодинамічною системою називається сукупність матеріальних тіл, що знаходяться у тепловій і механічній взаємодії.
13. Батьком української літератури називають І.П. Котляревського.
14. Київ дістав назву адміністративного, політичного і культурного центру України.
15. Озон слугує за сильний окисник.
16. Львівський університет має ім'я Івана Франка.
17. Метали являють собою тверді тіла, що мають металевий блиск.

Граматичний коментар

Кваліфікація, визначення суб'єкта (S) – це віднесення його до іншого, більш широкого поняття, що виражається предикатом (P).

У конструкціях *хто (що) – це хто (що)* в ролі суб'єкта виступає іменник, що позначає вузьке (видове) поняття, а в ролі предиката – іменник, що позначає широке (родове) поняття.

Конструкція *хто (що) – це хто (що)* встановлює зв'язок між поняттями, вказує на важливу у даному контексті ознаку.

Конструкції *що називається чим, чим називається що, що називають чим, чим називають що* повідомляють про назву об'єкта

і використовуються для визначення поняття і розкриття змісту терміна.

Конструкції з дієсловом *називатися* вживаються у реченнях як із прямим порядком слів (коли дається визначення терміна), так і зі зворотним порядком слів (коли розкривається зміст терміна). Незалежно від варіанту конструкції термін (назва) стоїть в О. в.

Зверніть увагу на відмінкову форму предмета (особи) і визначення!

Приклад	Модель	Питання
Дмитро Менделєєв – великий учений-хімік.	хто (<i>Н.в.</i>) (особа) – хто (<i>Н.в.</i>) (визначення)	Хто такий Дмитро Менделєєв?
Функція (матем.) – залежна змінна величина.	що (<i>Н.в.</i>) (предмет) – це що (<i>Н.в.</i>) (визначення)	Що таке функція?
Вага – це сила, з якою тіло тяжіє до Землі.	що (<i>Н.в.</i>) (предмет) – це що (<i>Н. в.</i>) (визначення)	Що таке вага?
Аналізом називають уявне розкладання складного цілого на прості елементи.	чим (<i>О.в.</i>) (предмет) називають що (<i>Зн.в.</i>) (визначення)	Що називають аналізом?
Хімією називається наука про будову і перетворення речовини.	що (<i>Н.в.</i>) (визначення) називається чим (<i>О.в.</i>) (предмет)	Що називається хімією?
Наука про найбільш загальні властивості і форми руху матерії називається фізикою.	що (<i>Н.в.</i>) (визначення) називається як, чим (<i>О.в.</i>) (предмет)	Як називається наука про найбільш загальні властивості і форми руху матерії?

Здатність атомів елемента приєднувати певне число інших атомів має назву валентності елемента (валентність елемента).	що (<i>Н.в.</i>) (визначення) має назву чого (<i>Р.в.</i>), яку назву (предмет)	Яку назву має здатність атомів елемента приєднувати певне число інших атомів? Яка здатність атомів елемента має назву валентності елемента?
Набір правил для вирішення того чи іншого завдання дістав назву алгоритму (алгоритм).	що (<i>Н.в.</i>) (визначення) дістало назву чого (<i>Р.в.</i>), яку назву (предмет)	Яку назву дістав набір правил для вирішення того чи іншого завдання? Який набір правил дістав назву алгоритм?

Завдання 1. Познайомтеся з матеріалами таблиці. Зверніть увагу, за допомогою яких суфіксів утворюються іменники, що означають рід діяльності людей.

-ИК (-ІК)	-НИК	-ИСТ (-ІСТ)	-ТЕЛЬ	-(А)ТОР
нафтовик фізик хімік академік	робітник художник помічник газівник	юрист хорист економіст автомобіліст	учитель вихователь любитель мислитель	конструктор директор екзаменатор організатор
-ИР (-ІР)	-АР (-ЯР)	-АЧ (-ЯЧ)	-ЕЦЬ	-ЕНТ (-АНТ)
бригадир касир кушнір банкiр	шахтар кресляр муляр скляр	викладач ткач діяч сіяч	творець мовознавець продавець кравець	студент кореспондент аспірант комерсант

Завдання 2. Прочитайте речення і дайте відповідь на запитання: ким будуть ці студенти? Використовуйте слова для довідок.

Студенти, які навчаються на автомобільному і механічному факультетах, будуть... . 2. Студент факультету транспортних систем буде 3. Студент факультету управління та бізнесу буде Студент факультету мехатроніки транспортних засобів буде 5. Студент дорожньо-будівельного факультету буде

Слова для довідок: інженер-механік, інженер з комп'ютеризованих систем, інженер-транспортник, економіст, інженер-будівельник.

Завдання 3. Прочитайте інформацію і на її основі дайте визначення роду діяльності людини.

1. Спеціаліст, який займається написанням і коригуванням програм для комп'ютерів, – це... .

2. Той, хто будує, здійснює будівництво чого-небудь – це....

3. Кваліфікований робітник, який має професійну освіту і зайнятий обслуговуванням, ремонтом технічних засобів – це

4. Той, хто займається викладанням будь-чого –... .

5. Той, хто займається розробкою теорії у будь-якій галузі знань – це... .

6. Той, хто займається створенням конструкцій різноманітних пристроїв (машин, механізмів, споруд та ін.) або їхніх окремих частин – це... .

7. Той, хто керує будь-ким, будь-чим – це... .

8. Спеціаліст, який займається розробкою, організацією виробничого процесу чи розробкою певної технології, – це... .

Завдання 4. Познайомтеся із фрагментами з біографій відомих у світі науки і техніки людей. Складіть речення про діяльність цих людей, використовуючи іменники, що позначають кваліфікацію (рід діяльності) людини, і слова для довідок.

Слова для довідок: основоположник, розробник, творець, винахідник, теоретик, засновник.

Ісаак Ньютон	Ньютон заклав основи класичної фізики. Сформулював основні закони класичної механіки, зокрема відкрив закон унесвітнього тяжіння. Математично обґрунтував ці закони,
--------------	--

	для чого розробив диференціальне та інтегральне числення.
Костянтин Ціолковський	Ціолковський розробив теорію міжпланетних польотів і основи ракетобудування, концепцію міжнародної торгівлі.
Генрі Форд	Наприкінці XIX століття Генрі Форд створив конвеєр – ефективний засіб підвищення продуктивності праці.
Альберт Ейнштейн	Ейнштейн – один із найбільш видатних фізиків XX століття, який створив теорію відносності. Йому належить авторство основоположних праць із квантової теорії і статистичної фізики. Один із засновників сучасної фізики.
Рудольф Дизель	Дизель – славнозвісний німецький інженер. Він винайшов і створив дизельний двигун (поршневий двигун внутрішнього згорання), у такий спосіб зробивши значний ривок у справі розвитку промислового виробництва і транспорту.
Вільям (Білл) Гейтс	Білл Гейтс – американський підприємець і громадський діяч. 1975 року він заснував компанію Microsoft, що займається програмним забезпеченням для обчислювальної техніки.

Завдання 5. Прочитайте текст. Назвіть речення зі значенням кваліфікації особи, предмета, явища.

Хімія – це наука про речовини, їх перетворення і явища, що супроводжують ці перетворення. Теоретичною основою хімії є атомно-молекулярне вчення. Основні положення молекулярної теорії полягають у наступному:

1. Усі речовини складаються з молекул. Молекули – найменші частинки речовини, що мають її хімічні властивості.

2. Молекули однієї і тієї ж речовини однакові, а молекули різних речовин відрізняються вагою, розмірами та іншими властивостями.

3. Молекули знаходяться у безперервному русі.

Фізичні явища, як ось дифузія газів, затвердіння рідин і багато інших слугують за підтвердження реального існування молекул. Існування атомів виявляється шляхом фотографування їх за допомогою спеціального пристрою.

Атомами називають найменші частинки, на які можуть розпадатися молекули. Кожен вид атомів називається хімічним елементом. Атоми знаходяться у русі. Однією з форм руху атомів є хімічні реакції. Хімічні перетворення речовин слугують за підтвердження реального існування атомів. Хімічні елементи зображуються хімічними знаками. Хімічний знак елемента являє собою коротке позначення елемента.

Завдання 6. Замість точок вставте необхідні предикати у правильній формі: *називати, називатися, мати назву, дістати назву*.

1. Атомом ... найменша частинка речовини.
2. Позитивно заряджений іон ... катіона (катіон).
3. Речовини, розчини яких проводять електричний струм, ... електролітами.
4. У Міжнародній системі одиниць (СО) *одиниця* виміру потужності ... ватта (ватт).
5. Негативно заряджені частинки ... аніонами.
6. Одиниця сили струму ... ампером (ампер).

Завдання 7. Сформулюйте визначення понять, використовуючи конструкції *що називають чим (чим називають що), що називається чим (чим називається що)*.

1. Позитрон – елементарна частинка з позитивним зарядом.
2. Інерція – властивість будь-якого матеріального тіла зберігати стан спокою або рівномірного прямолінейного руху за відсутності або взаємної компенсації зовнішніх впливів.
3. Кристалізація – виділення кристалів твердої речовини з розчину.
4. Ізотопи – різновиди одного і того ж елемента, що мають різну атомну масу.
5. Діелектрики (ізолятори) – речовини, що не здатні проводити електричний струм.

6. Біт – мінімальна одиниця інформації.

Завдання 8. Напишіть синонімічні речення, використовуючи лексико-граматичні конструкції визначення поняття, предмета.

1. Безладний (хаотичний) рух частинок у рідині або газі називають броунівським рухом.

2. Одиниця сили у фізиці дістала назву ньютон (ньютон).

3. Уявне возз'єднання цілого з його частин називається синтезом.

4. Акаунт – обліковий запис користувача (відвідувача) сайту, блогу та ін.

5. Механічний рух тіла – це зміна його положення у просторі відносно інших тіл із плином часу.

6. Аксіомою називають положення, що прийняте без логічних доказів.

Завдання 9. Складіть із слів і словосполук речення, використовуючи конструкції: *що називається чим, що – це що, що має назву чого, що дістало назву чого*. Вкажіть, де в реченні предмет, а де – визначення.

Зразок. Міра кількості речовини, що міститься в тілі → маса.
Міра кількості речовини, що міститься в тілі, дістала назву маси.

1. Валентність → здатність атомів даного елемента з'єднуватися з іншими атомами у певних співвідношеннях.

2. Спідометр → прилад, що вимірює швидкість руху.

3. Зміна швидкості за одиницю часу → прискорення.

4. Точка, до якої прикладена рівнодіюча сила однорідного поля тяжіння → центр ваги твердого тіла.

5. Зміна форми тіла → деформація.

6. Інформатика → наука, що вивчає властивості інформації, закономірності її пошуку, збору, збереження, передачі та обробки.

7. Алгоритм, написаний мовою програмування → програма.

Грамматичний коментар

Конструкції з дієсловом-зв'язкою *являти собою (бути)* використовується для визначення (характеристики) предмета за

зовнішніми ознаками (структура, будова, форма, властивості, які можна уявити або спостерігати та ін.). Наприклад: шар являє собою кругле геометричне тіло.

Конструкції з дієсловом-зв'язкою *служувати* використовуються для визначення (характеристики) призначення предмета, його використання, функціональних ознак. Наприклад: сонце слугує за джерело життя на Землі.

Конструкції з дієсловом-зв'язкою *є (бути)* використовується для визначення (характеристики) сутності предмета (явища), його функції або істотної у даних обставинах ознаки. У цій конструкції видове (вузьке) поняття виступає у ролі суб'єкта (Н.в.), а родове (широке) поняття – предиката (Ор.в.). Наприклад: інтернет є сучасним джерелом інформації. Конструкція є найбільш уживаною для вираження кваліфікації і може замінювати конструкції *що – це що, що слугує за що, що являє собою що*. Наприклад: інтернет – це сучасне джерело інформації; інтернет слугує за сучасне джерело інформації; інтернет являє собою сучасне джерело інформації; Дієслово-зв'язка *бути* у формі теперішнього часу (*є*) часто опускається: алкіни – вуглеводні; інтернет – сучасне джерело інформації.

Завдання 10. Змініть дані речення, використовуючи конструкцію *що є чим*.

1. Комп'ютер – пристрій, що здатний виконувати задану, чітко визначену змінну послідовність операцій.
2. Механічний рух – це найпоширеніший вид руху.
3. За умови рівномірного руху швидкість тіла – постійна величина.
4. Точка і пряма – це основні геометричні фігури на площині.
5. Рух по колу – окремий випадок криволінійного руху.
6. Деталь – найпростіша частина машини.

Завдання 11. Дайте відповіді на запитання, використовуючи подані у дужках словосполучення.

1. Що являє собою ромб? (плоска геометрична фігура).

2. Що являє собою коло? (замкнена крива, що знаходиться від центру на фіксованій відстані).

3. Що являє собою круг? (суцільна фігура, що включає коло і всі точки, які лежать всередині нього).

4. Що являє собою плазма? (високотемпературна суміш, в якій атоми позбавлені електронів).

5. Що являє собою компас? (коробка, всередині якої знаходиться магнітна стрілка).

6. Що являє собою акумулятор? (резервуар, заповнений електролітом).

7. Що являє собою електричний струм? (рух заряджених частинок у провіднику).

Завдання 12. Закінчіть подані речення, використовуючи слова для довідок. *Зразок:* Метали являють собою тверді тіла, яким притаманний металевий блиск. Метали є гарними провідниками струму.

1. Золото являє собою Золото є... .

2. Алюміній являє собою Алюміній є

3. Ртуть являє собою... . Ртуть є

4. Алмаз являє собою... . Алмаз є

5. Кисень являє собою Кисень є... .

Слова для довідок:

а) найтвердіший з природних речовин; б) дорогоцінний метал; в) легкий метал; г) газ; г) метал сріблясто-білого кольору; д) отруйна речовина; е) сильний окисник; є) тверда прозора кристалічна речовина; ж) метал жовтого кольору; з) важкий рідкий метал.

Завдання 13. Передайте інформацію поданих речень за допомогою конструкції *що слугує за що*.

1. Кисень – сильний окисник.

2. Фізична величина прискорення – це кількісна міра всіх змін вектора швидкості.

3. Джерела електричного струму генератор і акумуляторна батарея – це перетворювачі механічної і хімічної енергії в електричну.

4. Боксити – це сировина для виробництва алюмінію.

5. Metali, grunt, rozchini soley, kislot abo lugiv u vodi, grafit – garni providniki strumu.
6. Micnist, zorstkist, znosostikist, teplostikist, vibrostikist – osnovni kriterii pracezdatnosti masini.
7. Granit – najmicnistii prirodni budivельний material.

Завдання 14. Змініть подані речення, використовуючи конструкції: *що є чим; що слугує за що; що являє собою що.*

1. Проблеми екології – найважливіші проблеми сучасного суспільства.
2. Повітря – суміш різноманітних газів.
3. Мідь – матеріал для виготовлення електричних проводів.
4. Сонце – розпечене тіло.
5. Телебачення, преса, радіо – це засоби масової інформації.
6. Двигун – джерело механічної енергії, яка призводить автомобіль до руху.
7. Результати експерименту – підстава для висновків про властивості цієї речовини.
8. Використання конструкцій живої природи – основа багатьох новаторських проєктів.
9. Оперативна пам'ять – пристрій обчислювальної машини, що запам'ятовує команди і дані.
10. Центральний процесор комп'ютера – велика інтегральна схема (мікросхема), в якій функціонально представлені різноманітні вузли.

Завдання 15. Вставте у мікротексти замість крапок один із поданих дієслів: *бути, являти собою, слугувати.*

I. Інтернет ... технологією, що принципово змінила можливості обміну інформацією і за своїм впливом на наше життя знаходиться в одному ряду з винаходами, як-от телефон, телебачення і комп'ютер. Інтернет ... глобальну мережу, що об'єднує безліч комп'ютерів, з'єднаних для спільного використання ресурсів і обміну інформацією. Сьогодні інтернет ... за основне джерело інформації для понад 30% жителів Землі.

II. Комп'ютер ... пристроєм, що призначений для автоматичного виконання послідовних дій відповідно до закладеної програми. Сьогодні комп'ютери ... за інструмент для вирішення

таких численних і різноманітних завдань: обробка тексту, графіка і переробка великих масивів інформації. Сучасний перональний комп'ютер ... набір взаємопов'язаних пристроїв, головним з яких є мікропроцесор і внутрішня пам'ять.

Завдання 16. Змініть речення, використовуючи конструкції зі значенням кваліфікації предмета.

1. Глина – осадова гірська порода, що складається із зерен різної величини. Глина – чудовий будівельний матеріал. Глина – сировина для керамічних виробів.

2. Цеглина – брусок з глини, що має певні стандартні розміри. Цегла – прекрасний матеріал для кладки стін.

3. Компас – найпростіший геодезичний прилад, що призначений для визначення сторін горизонту. Традиційний компас – прилад невеликих розмірів, виконаний у вигляді прозорої круглої коробки, всередині якої обертається намагнічена стрілка.

4. Рівень – прилад, що призначений для установки ліній і площин у горизонтальному або вертикальному положенні. Рівень – необхідна складова частина всіх геодезичних інструментів. Рівень – циліндрична скляна ампула, наповнена рідиною. Бульбашка повітря, яка знаходиться у рідині, – бульбашка рівня. На верхній поверхні ампули нанесені поділки. Середина шкали ампули – пульпункт рівня.

Робота з текстом 1

Завдання 1. З поданих слів і словосполук складіть речення, використовуючи конструкцію *хто / що є ким / чим*.

Харківський
національний

автомобільно-
дорожній
університет;
Випускники
ХНАДУ

Є

відомі керівники виробництва;

складний навчально-виробничий комплекс;

технічний ЗВО;

головний центр науки України;

відомий університет

Завдання 2. Визначте значення незнайомих слів за словником.

Змагання, гонка, статус, галузь, експертиза, асфальтобетон, виробництво, державний (суспільний) діяч, технікум, промислове підприємство.

Завдання 3. Визначте, від яких слів утворені виділені складні прикметники.

Автомобільно-дорожній університет, *дорожньо-будівельний* факультет, *спортивно-гоночна* машина, *ресурсозберігаюча* технологія, *навчально-виробничий* комплекс, *науково-технічна* проблема, *автотранспортна* спеціальність.

Завдання 4. Прочитайте текст. Виділіть у ньому головну інформацію. Зверніть увагу на речення, що містять конструкції зі значенням кваліфікації особи, предмета, явища.

ХНАДУ

Харківський національний автомобільно-дорожній університет – один з найстаріших закладів вищої освіти України. Він був заснований 1930 року. ХНАДУ (раніше університет називався ХАДІ) став першим автотранспортним вишем СРСР. Спочатку університет мав усього два факультети.

Сьогодні у ХНАДУ шість факультетів: автомобільний, дорожньо-будівельний, механічний, управління та бізнесу, транспортних систем і факультет підготовки іноземних громадян.

ХНАДУ – технічний заклад вищої освіти. Він готує інженерів за автотранспортними спеціальностями.

ХНАДУ – відомий і престижний університет. Тут були створені перші в Україні студентське конструкторське бюро і лабораторія швидкісних автомобілів. Усього тут було спроектовано

і виготовлено понад три десятки спортивно-гоночних автомобілів, що брали участь у змаганнях із установами рекордів швидкості в автомобільних перегонах. Славнозвісна спортивно-гоночна машина ХАДІ-7 розвиває швидкість до 400 км/год. 2001 року ХНАДУ надано статус національного університету, оскільки він забезпечує високий рівень підготовки спеціалістів.

Сьогодні Харківський національний автомобільно-дорожній університет є головним центром науки України у галузі автомобільного і дорожнього будівництва. У виші вирішують проблеми збереження довкілля, розвитку нових комп'ютерних технологій, створюють нові речовини і матеріали. Вчені університету створили експериментальну модель екологічно чистого автомобіля, що працює на рідкому азоті. У ХНАДУ також була створена єдина у Східній Україні лабораторія експертизи транспорту. Було розроблено технологію створення кольорового асфальтобетону.

ХНАДУ активно розвиває міжнародні контакти. Зараз із університетом працюють близько 40 іноземних партнерів. ХНАДУ співпрацює з університетами Росії, Німеччини, США, Канади, Австрії, Польщі, Сирії, Греції, Йорданії та інших країн.

За минулі роки в університеті було підготовлено більш ніж 70 тисяч спеціалістів, зокрема – понад дві тисячі іноземних громадян із 80 країн Європи, Азії, Африки, Латинської Америки. Сьогодні у ХНАДУ навчається близько 10 тисяч студентів. На 35 кафедрах працюють близько 500 викладачів.

Багато випускників університету є відомими керівниками виробництва, вченими, державними і громадськими діячами, які працюють у різних країнах світу. Сьогодні університет являє собою складний навчально-виробничий комплекс із підготовки інженерних і наукових кадрів, а також із вирішення найважливіших наукових і науково-технічних проблем. До структури навчально-виробничого комплексу університету входять ліцеї, автотранспортні технікуми, а також декілька промислових підприємств Харківщини.

У ХНАДУ створені всі умови для навчання і життя студентів. Заняття проходять у трьох навчально-лабораторних корпусах. Студентське містечко ХНАДУ включає шість гуртожитків.

Завдання 5. Дайте відповіді на запитання.

1. Коли був заснований Харківський національний автомобільно-дорожній університет?
2. Які факультети має ХНАДУ?
3. Яких спеціалістів готує ХНАДУ?
4. Чим займається лабораторія швидкісних автомобілів?
5. Які наукові проблеми вирішують учені ХНАДУ?
6. Які міжнародні контакти має університет?
7. Що являє собою навчально-виробничий комплекс ХНАДУ?
8. Які умови створені в університеті для навчання і життя студентів?

Завдання 6. Прочитайте і запишіть номінативний план тексту.

План

1. Заснування Харківського національного автомобільно-дорожнього університету.
2. Лабораторія швидкісних автомобілів.
3. Наукові дослідження вчених ХНАДУ.
4. Міжнародні контакти ХНАДУ.
5. Структура університету.
6. Умови навчання і життя студентів.

Завдання 7. Перекажіть текст, спираючись на план із завдання 6.

Робота з текстом 2

Завдання 1. Запишіть і запам'ятайте нижчеподані стійкі словосполучення. Подивіться у словнику значення незнайомих слів.

Періодичний закон хімічних елементів; фундамент сучасної науки; поєднувати теорію з практикою; відкрити нову епоху в хімії; передбачити нові відкриття.

Завдання 2. З поданих слів і словосполучень складіть речення, використовуючи конструкцію хто/що є ким/чим.

Д.І. Менделєєв;

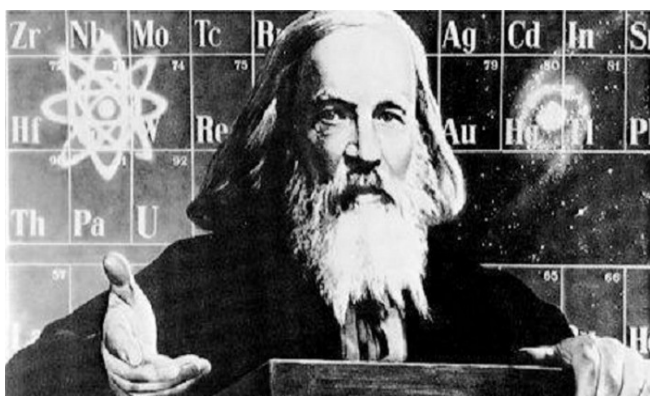
головна наукова праця

періодичний закон
хімічних елементів;
книга «Основи хімії»

Є

Д.І. Менделєєва;
видатний російський
учений-хімік;
фундамент сучасного
вчення про речовину

Завдання 3. Прочитайте текст. Виділіть у ньому головну інформацію. Зверніть увагу на речення, що містять конструкції зі значенням кваліфікації особи, предмета, явища.

Дмитро Іванович Менделєєв
(1834 – 1907)

Д.І. Менделєєв – видатний
російський учений-хімік,
засновник періодичної системи
хімічних елементів.

Д.І. Менделєєв народився
1834 року у місті Тобольську.
1855 року він закінчив Петербурзький педагогічний інститут із
золотою медаллю. Д.І. Менделєєв захистив магістерську дисертацію
і був обраний професором Петербурзького університету.

1890 року Д.І. Менделєєв відкрив періодичний закон хімічних
елементів. Цей закон є фундаментом сучасного вчення про речовину.
Нині періодичний закон Менделєєва формулюється так: *властивості
елементів і утворених ними простих і складних речовин перебувають у
періодичній залежності від величини заряду ядер атомів елементів.*

До Менделєєва вчені розглядали кожний хімічний елемент
відособлено, без зв'язку з іншими елементами. Д.І. Менделєєв
уперше довів, що між усіма хімічними елементами повинен
існувати закономірний зв'язок.

Головною науковою працею Д.І. Менделєєва є книга «Основи
хімії», в якій уперше вся неорганічна хімія була викладена з точки
зору періодичного закону.

Д.І. Менделєєв розробив також хімічну теорію розчинів,
вивчав залежність об'ємів газів і рідин від температури.

Періодична система елементів здійснила великий вплив на розвиток хімії, тому що дозволила передбачити відкриття нових хімічних елементів. У той час, коли Менделєєв створював свою таблицю, багато елементів були ще невідомі. Для таких елементів Менделєєв залишав у таблиці вільні місця, а властивості цих елементів він детально описав. Протягом наступних 15 років усі ці елементи були відкриті і дістали назви Галій, Скандій і Германій.

Д.І. Менделєєв у своїй науковій роботі поєднував теорію з практикою. Велику увагу він приділяв розвитку промисловості Росії. Дослідження вченого сприяли еволюції в країні хімічної, нафтової, металургійної промисловості.

Видатний російський учений дуже любляв грати в шахи. Він грав з відомими шахістами свого часу й іноді у них вигравав. Д.І. Менделєєв також дуже захоплювався мистецтвом. Він часто відвідував виставки живопису, зібрав власну колекцію картин. Багато російських художників дружили з Менделєєвим і були частими гостями в його будинку. Сьогодні ім'я Д.І. Менделєєва і його періодичну систему елементів знають у всьому світі. Створення періодичного закону елементів відкрило нову епоху в хімії і зіграло важливу роль у вивченні властивостей хімічних елементів.

Завдання 4. Закінчіть речення, спираючись на інформацію тексту.

1. Д.І. Менделєєв уперше довів, що...
2. Д.І. Менделєєв розробив також ...
3. Періодична система елементів здійснила великий вплив...
4. Велику увагу Менделєєв приділяв ...

Завдання 5. Запишіть і вивчіть напам'ять визначення періодичного закону хімічних елементів.

Завдання 6. Прочитайте питальний план тексту. Трансформуйте питальний план у номінативний. Дайте відповіді на запитання.

План

1. Як розпочалася наукова діяльність Д.І. Менделєєва?
2. Як формулюється періодичний закон хімічних елементів?
3. Яка книга є головною науковою працею Д.І. Менделєєва?

4. Який вплив здійснила періодична система елементів на розвиток хімії?

5. Чим захоплювався Д.І. Менделєєв?

6. Чому ім'я Д.І. Менделєєва знають у всьому світі?

Завдання 7. Перекажіть текст, спираючись на складений вами номінативний план.

Діалог

Завдання 1. Прочитайте діалог вголос за ролями.

Екскурсія університетом

Викладач: Дорогі першокурсники, сьогодні я покажу вам університет, в якому ви будете навчатися. Спочатку декілька слів про його історію. Наш університет – один з найстаріших технічних закладів вищої освіти України. Він був заснований ще минулого століття. У його створенні брали участь найбільші вчені. Їх портрети ви можете бачити на стінах головного корпусу ХНАДУ. Зараз ми знаходимося у головному корпусі, але наш університет має ще два навчальні корпуси, що знаходяться на Салтівці.

Студент: Який красивий зал!

Викладач: Це актовий зал університету. Тут проходять збори, вечори, зустрічі із цікавими людьми, концерти. А тепер підемо далі.

Студентка: На цій двері – табличка «Приймальня». Що це означає?

Викладач: Тут знаходиться кабінет ректора. Тут ректор приймає відвідувачів. На другому поверсі знаходяться також кабінети проректорів і канцелярія.

Студент: Скажіть, будь ласка, а де йдуть заняття?

Викладач: Підемо, я покажу. Зараз ми на автомобільному факультеті. Ось деканат, а з іншого боку аудиторії. У найбільшій аудиторії, на четвертому поверсі, читаються лекції для всього курсу. А ось у цих аудиторіях проходять практичні заняття. Лабораторні роботи виконуються у спеціальних приміщеннях – лабораторіях.

Студентка: Скажіть, будь ласка, а де бібліотека?

Викладач: Бібліотека на третьому поверсі. Коли вам видадуть студентські квитки, ви зможете записатися до бібліотеки. Ви також зможете працювати у читальному залі.

Студент: Щось я зголоднів. Може, підемо до буфету?

Викладач: Так, незабаром перерва, і ви зможете піти до буфету. Буфети і кафе є на кожному факультеті. Там можна купити чай, каву, сік, смачні пиріжки, булочки і тістечка. А на першому поверсі знаходиться велика їдальня, де можна пообідати.

Завдання 2. Дайте відповіді на запитання.

1. Скільки людей беруть участь у діалозі? Назвіть їх.
2. Коли був заснований ХНАДУ?
3. Хто брав участь у створенні ХНАДУ?
4. Де знаходяться корпуси ХНАДУ?
5. Назвіть місця в ХНАДУ, де проходила екскурсія. Де вони знаходяться?

Завдання 3. Перекажіть діалог за ролями.

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРЕДМЕТА, ЯВИЩА, ОСОБИ

ЩО (Н.в.)	{ <i>відрізняється</i> <i>характеризується</i>	ЧИМ (Ор.в.)
ЩО (Н.в.)	<i>має</i>	ЩО (Зн.в.)
ЧОМУ (Д.в.)	{ <i>властиве</i> <i>притаманне</i>	ЩО (Н.в.)
Для ЧОГО (Р.в.)	<i>характерне</i>	ЩО (Н.в.)

Наприклад:

1. Алмаз відрізняється незвичною твердістю і яскравим блиском.
2. Майже всі метали характеризуються теплопровідністю й електропровідністю.
3. Процесори сімейства Пентіум (Pentium) мають високу продуктивність за рахунок паралельного виконання команд.
4. Харків має багатовікову історію.
5. Майже всім тілам властиві пружність і гнучкість.
6. Цементиту притаманна висока твердість.

7. Для гірських порід характерна багатоагрегатність.

Граматичний коментар

Конструкція *що має що* використовується у процесі опису внутрішніх властивостей, якостей і здатностей предмета. Конструкції *що має що*, *що характеризується чим* зазвичай використовується у разі, якщо йдеться про головні, важливі у контексті внутрішніх якостей, властивостей і здатностей.

Наприклад:

1. Кристали мають упорядковану періодичну структуру в тривимірному просторі.
2. Кристалічні тіла характеризуються решітчастою структурою.

Усі вищенаведені конструкції можуть мати у своєму складі слова *здатність*, *властивість*. Після цих слів вживається дієслово у формі інфінітива. Наприклад:

1. Електропровідність характеризується здатністю речовини проводити електричний струм.
2. Кольорові метали відрізняються здатністю утворювати стійкі до вогню сплави.
3. Залежно від освітлення чи погоди натуральне каміння має властивість змінювати відтінок кольору.
4. Пластмасам притаманна властивість за певних умов перебувати у пластичному стані.
5. Для термохромних матеріалів характерна здатність зворотно змінювати колір у разі зміни температури.

Залежно від контексту, конструкції *що (Н.в.) називається чим (Ор.в.) / яким / як*; *що (Н.в.) позначається чим (Ор.в.) / яким / як*; *що (Зн.в.) називають чим (Ор.в.) / яким / як*; *що (Зн.в.) позначають чим (Ор.в.) / яким / як*; *кого (Зн.в.) називають ким (Ор.в.)*; *що (Н.в.) є чим (Ор.в.)* можуть використовуватися як для визначення (кваліфікації), так і для характеристики предмета, явища, особи.

Наприклад:

1. Іноземцем називають громадянина іншої країни.

2. Найменша частинка речовини, що зберігає її властивості, називається молекулою.

3. Елементи, що додають у сталь, називають легуючими.

4. Сила позначається буквою F .

5. У математиці відстань позначають буквою S .

6. Кисень є активним газом.

Завдання 1. Змініть подані речення, використовуючи конструкції *кого/що називають ким/чим; що називається чим*.

1. Ректор – це керівник вишу. 2. Декан – керівник факультету в закладі вищої освіти. 3. Староста – студент, який здійснює зв'язок між деканатом і студентами своєї академічної групи. 4. Віза – це дозвіл на в'їзд до країни, виїзд або проїзд через неї. 5. Заява – це офіційне письмове прохання про що-небудь.

Завдання 2. Змініть подані речення, використовуючи конструкції *чим називають що; чим називається що*.

1. Молекули – найменші частинки речовини, що зберігають її властивості. 2. Траєкторія – безліч точок, через які послідовно проходить тіло під час руху в даній системі відліку. 3. Сировина – матеріал, з якого на заводах отримують продукт. 4. Межа міцності – напруга, що викликає руйнування матеріалу. 5. Піксель – мінімальний елемент зображення, що формується на екрані монітора. 6. Інформаційна система – сукупність взаємопов'язаних засобів, що здійснюють збереження і обробку інформації. 7. Периферійні пристрої – пристрої, що не входять до складу системного блоку.

Завдання 3. Вставте замість крапок один із поданих дієслів: *бути; називатися, являти собою, слугувати, позначатися*.

Операційною системою ... сукупність програм, що призначені для управління ресурсами комп'ютера і обчислювальними процесами, а також для організації взаємодії користувача з апаратурою. Диск, на якому розміщено операційну систему, ... системним і йому присвоюється ім'я. Системний диск ... буквою C .

Іменники зі значенням властивості:

<i>Непохідна словотвірна структура</i>	– ІСТЬ	– ИЗН(А)	– ОТ(А)	–ИИ (А)
колір	твердість	білизна	чорнота	товщина
смак	міцність	новизна	гострота	глибина
запах	вологість	кривизна	мерзлота	густина
будова	строкатість	прямизна	теплота	довжина
форма	та ін.	та ін.	та ін.	та ін.
розмір та ін.				

Зверніть увагу! Іменники зі значенням властивості можуть мати таку словотвірну структуру: 1) непохідну і 2) похідну (на -ість, -изн(а), -от(а), -ин (а)).

– ІСТЬ	– ИЗН(А)	– ОТ(А)	–ИИ (А)
тверд-ий+ість	нов-ий+изна	прост-ий+ота	товщина
строкат-ий + ість	крут-ий+ изна	част-ий+ота	глибина
продуктивн-ий+ість	крив-ий+изна	тепл-ий+ ота	густина
залежн-ий+ість	прям-ий +изна	повн-ий+ ота	довжина

Граматичний коментар

Іменники на позначення властивостей, якостей творяться за допомогою суфікса **-ість**, що приєднується до основ:

- 1) безсуфіксних якісних прикметників (*м'який – м'якість; ефективний – ефективність; тонкий – тонкість*);
- 2) суфіксальних відносних та якісних прикметників (*займистий – займистість, довгастий – довгастість; порожнистий – порожнистість*);
- 3) префіксальних дієприкметників та прикметників (*змішуваний – змішуваність, забезпечений – забезпеченість, недосконалий – недосконалість*);

4) складних прикметників (*нафтовмісний* – *нафтовмісність*, *корозієстійкий* – *корозієстійкість*, *кислототривкий* – *кислототривкість*).

Деривати зі значенням загальних назв якості творяться за допомогою суфіксів **-ин-** та **-от-**, наприклад: *глибина*, *товщина*, *густина*, *теплота*, *широта*, *частота*.

Завдання 4. Прочитайте іменники і розподіліть їх за групами відповідно до словотвірної структури.

Зразок: 1. форма 2. твердість 3. крутизна 4. чистота 5. густина

Блиск, ламкість, жовтизна, запах, дірчастість, мінливість, новизна, товщина, дороговизна, строкатість, щільність, колір, прагматичність, глибина, висота, м'якість, вологість, повнота, міцність, пружність, гнучкість, крихкість, компактність.

Завдання 5. Прочитайте іменники із значенням властивості. Назвіть прикметники, від яких вони утворені. Значення незнайомих слів подивіться у словнику.

Білизна, гладкість, чорнота, темнота, швидкість, гучність, кривизна, крутизна, частота, дешевизна, пухкість, порожність, вибіркковість, жорсткість, сипкість, ламкість, ковкість, плинність, стійкість, рухливість, довжина, пластичність.

Завдання 6. Визначте, від яких слів утворені подані іменники. *Зразок*: газопроникність – газ, проникати.

Електропровідність, водостійкість, легкоплавкість, світлонепроникність, кислототривкість, термостійкість, зносостійкість, вогнетривкість.

Завдання 7. Утворіть від прикметників за допомогою суфікса **-ІСТЬ** іменники, що означають властивості, якості.

Зразок: міцний – міцність.

Твердий, м'який, пружний, прозорий, в'язкий, пластичний, масивний, еластичний, щільний, пухкий, пористий, ефективний, актуальний, надійний.

Завдання 8. Замість крапок вставте необхідні іменники із значенням властивості.

1. Це висока будівля. Її ... дорівнює 50 м.
2. Речовини, що вступають в реакцію, повинні бути чистими. Лаборанти слідкують за ... цих речовин.
3. За умови нагрівання залізо стає червоним ... розповсюджується на всю поверхню металу.
4. Скло – надзвичайно крихка тверда речовина. Найбільшим недоліком скляних виробів є їхня
5. Під час тренування пульс спортсмена стає дуже частим. ... пульсу спортсмена під час тренування стає набагато вищим за норму.
6. Транспортники розробили новий ефективний маршрут. ... нового маршруту була доведена на практиці.
7. Наприкінці реакції у речовині утворився осад білого кольору. ... осад довів присутність вапна у речовині.
8. Титан за високих температур дуже активний метал. Його хімічна ... потребує створення особливих умов для процесу плавлення.

Завдання 9. Трансформуйте подані словосполучення у синонімічні за зразком.

Зразок: Точність вимірів – точні виміри.

1. Прочність конструкції.
2. Твердість металу.
3. Надійність транспортного засобу.
4. Пластичність металу.
5. Ефективність методу.
6. Теплопровідність металів.
7. Зносостійкість деталі.

Завдання 10. Прочитайте речення. Назвіть моделі, за якими вони побудовані. Укажіть суб'єкт і предикат.

1. Усім металам властивий ряд загальних фізичних властивостей.
2. Метали відрізняються характерним блиском і непрозорістю.
3. Всім металам у твердому стані притаманна кристалічна будова.
4. Метали мають здатність деформуватися, тобто змінювати форму під дією зовнішніх сил.

5. Металам властива гарна електропровідність і теплопровідність.

6. Для більшості металів характерна пластичність.

7. Кожний метал характеризується своїми специфічними властивостями.

Завдання 11. Вставте замість пропусків одне з нижчеподаних слів у правильній формі.

Слова для довідок: *характеризуватися, мати, притаманне, відрізнятися, властиве, характерне.*

1. Оперативна пам'ять комп'ютера ... високою швидкістю.

2. Сучасний процесор ... тактовою частотою і кількістю ядер.

3. Алгоритму ... дискретність, тобто можливість поділу його на окремі дії.

4. Рідини і гази ... плинністю.

5. Для міді ... електропровідність.

6. Залізні руди ... сильні магнітні властивості.

7. Для гуми ... висока еластичність.

8. Гума ... стійкість до високих температур.

9. Атоми металів ... здатністю вступати в хімічні реакції.

10. Бетону ... міцність і довговічність.

Завдання 12. Вставте замість крапок словосполучення з дужок у правильній формі.

1. Тіло, підняте над землею, ... (потенційна енергія).

2. Тіло, що рухається, ... (кінетична енергія).

3. Усі елементарні частинки ... (однаковий за абсолютною величиною заряд).

4. Кожний комп'ютер ... (основні техніко-економічні показники: швидкодія, об'єм оперативної пам'яті, надійність і вартість).

5. Для багатопроцесорних систем ... (ланцюжок послідовно з'єднаних процесорів).

6. Рідке повітря ... (слабкі магнітні властивості).

7. Майже всі метали ... гарною провідністю електрики і тепла.

8. Бетону ... (водонепроникність, морозостійкість, міцність, теплопровідність).

9. Легковим автомобілям ... (високий рівень зручності).

10. Операційна система Windows ... (не лише переваги, а й недоліки).

Завдання 13. Змініть подані речення, використовуючи конструкції *що має що, що відрізняється чим, що характеризується чим*.

1. У деяких районах досить висока радіоактивність. 2. Залізні руди мають сильні магнітні властивості. 3. Цей проєкт має багато переваг. 4. Інформація повинна відрізнятися точністю, достовірністю й оперативністю. 5. Обчислення комп'ютерних програм зазвичай здійснюються з достатньою точністю. 6. На цій автомобільній дорозі досить висока пропускна здатність.

Завдання 14. Утворіть від прикметників іменники із суфіксом – ІСТЬ, що позначають якості особистості. Значення незнайомих слів визначте за словником.

Активний, шанобливий, турботливий, щирий, безтурботний, безпечний, замкнутий, запальний, мужній, хитрий, демократичний, дисциплінований, м'який, жадібний, сором'язливий, консервативний, надійний, незалежний, відкритий, тактовний, довірливий, толерантний, ревнивий, злий, скромний, серйозний, чесний, егоїстичний, життєрадісний, енергійний.

Завдання 15. Використовуючи конструкції *хто характеризується чим; хто відрізняється чим; кого називають ким; хто має такі риси, як...*, а також подані нижче іменники, що позначають якості особливості, опишіть:

- а) двох друзів, які мають різні характери;
- б) людину, з якою вам приємно / не приємно працювати;
- в) людину, з якою вам приємно відпочивати.

Слова для довідок: спостережливість, кмітливість, товариськість, обережність, стриманість, неухважність, самовпевненість, правдивість, чесність, щирість, вдумливість, працьовитість, легковажність, лицемірство, упертість, нахабство, дисциплінованість, легкість, мрійливість.

Завдання 16. Використовуючи слова із завдання 14, що позначають якості особистості, напишіть, чим, на вашу думку, відрізняється типовий представник молоді у вашій країні від аналогічного в Україні. Запишіть схожі і відмінні риси характеру.

Схожі риси – це ...

Відмінні риси – це ...

Завдання 17. Дайте відповіді на запитання, використовуючи конструкцію *хто має що* і слова, подані у дужках.

Чому ви думаєте, що ваш друг не образиться на ваш жарт? (почуття гумору). 2. Чому ви вважаєте, що він зможе кинути палити? (сила волі). 3. Чому ви думаєте, що він упорається з новою роботою? (досвід такої роботи). 4. Він вивчить цей текст за вечір (гарна пам'ять). 5. Чому цей студент може стати старостою групи? (організаційні здібності). 6. Чому викладач сказав, що першим цю математичну задачу повинен розв'язати Ахмед? (здібності до математики).

Завдання 18. Складіть речення, використовуючи подані слова, словосполучення і конструкції *що має що; що відрізняється чим, що характеризується чим*.

Зразок: Золото; пластичність і міцність. – Золото характеризується пластичністю і міцністю.

1. Оперативна пам'ять; такі показники: об'єм і швидкість.
2. Метали: здатність віддавати валентні електрони.
3. Дана операційна система; гарна працездатність і надійність.
4. Кожна комп'ютерна програма; «вихідний код» (вихідний текст) визначеною мовою програмування.
5. Цей пристрій можна використовувати в експерименті; висока чутливість.

Задание 19. Прочитайте речення. Назвіть моделі, за якими вони побудовані. Укажіть суб'єкт і предикат. Зверніть увагу на вживання у реченнях сполучних слів *що, який*.

1. Сукупність даних з визначеним іменем, що записуються на зовнішні носії, називається файлом.

2. Наука, що вивчає способи обчислення часу, називається хронологією.

3. Шлаки – це продукти, що утворюються в результаті сплаву порожньої породи і золи палива.

4. Руду, паливо і флюси, що є вихідними матеріалами для отримання чавуну, називають плавильними матеріалами або шихтою.

5. Інженер, який проєктує якусь споруду, обов'язково враховує властивості будівельних матеріалів.

6. Із найміцніших матеріалів зводять частини будівель, що несуть велике навантаження.

7. Інженерною геологією називається наука, що вивчає утворення і властивості ґрунтів.

8. Робітників, які збирають будинки з готових великих деталей, називають монтажниками.

Задание 20. Прочитайте тексти. Вставте у тексти необхідні за смислом дієслова *називати, називатися, бути, являти собою, слугувати, характеризуватися, мати* у правильній формі.

Текст 1. Матеріальна точка

Розділ механіки, що вивчає рух матеріальних тіл у просторі і часі без урахування взаємодій, які цей рух викликають, ... кінематикою.

Рухоме тіло ... визначені розміри – протяжність у просторі. Сам рух також відбувається в якійсь частині простору, розмір якої... масштабом руху. Так, наприклад, наша Земля ... кулю, діаметр якої дорівнює майже 12000 км. Обертаючись навколо Сонця, Земля рухається уздовж кругової орбіти, діаметр якої (масштаб руху) орієнтовно дорівнює 300 000 000 км. За такий вагомий масштаб руху протяжність самої земної кулі і процеси, що в ній відбуваються, практично не позначаються на характері її руху орбітою, і Землю у цьому русі можна розглядати як матеріальну точку. Взагалі матеріальною точкою ... тіло, розміри якого дуже малі порівняно з масштабами руху. Поняття матеріальної точки ... за наукову абстракцію. Запроваджуючи абстрактні поняття, в науці відволікаються від усіх властивостей тіл, несуттєвих для даного

явища, спрощуючи, таким чином, завдання і зосереджуючи увагу на тих властивостях тіл, що зумовлюють характер досліджуваного явища.

Текст 2. Комп'ютерна мережа

Комп'ютерною мережею ... сукупність взаємоп'язаних і узгоджених апаратних і програмних засобів: комп'ютерів, периферійного (мережевого) обладнання, операційних систем і мережевих додатків. Частиною комп'ютерної мережі... також канали зв'язку для передачі даних. Потужний комп'ютер, що обслуговує інші комп'ютери, ... мережевим сервером. Він слугує за збереження даних і обробку завдань. Мережа ... деякі ознаки: високу швидкість передачі, велику пропускну здатність. Комп'ютерна мережа ... високоякісними каналами зв'язку, ефективними, швидкодіючими механізмами управління обміном. Локальна комп'ютерна мережа ... точно визначене число комп'ютерів, що підключаються до мережі.

Текст 3. Будівельні матеріали

Усі матеріали, що використовують у процесі будівництва, ... будівельними матеріалами. Будівельні матеріали бувають природними і штучними. Найбільш міцними з природних матеріалів ... бутовий камінь, граніт і мармур. Камінь ... за матеріал для фундаментів. Граніт... чудовим матеріалом для облицювання будівель, набережних. Мармур ... прекрасний матеріал для внутрішнього облицювання стін, сходів.

Природні матеріали ... вихідною сировиною для отримання штучних будівельних матеріалів.

Текст 4. Топографія

Топографією ... наука, що вивчає земну поверхню в геометричному відношенні і способи її зображення. Найголовнішою задачею топографії ... створення топографічних мап.

Топографічні мапи ... докладне й точне зображення місцевості. На топографічних мапах детально зображені нерівності поверхні і всі місцеві предмети.

Завдання 21. Прочитайте декілька рекламних описів комп'ютерів. Аргументуйте свій вибір комп'ютера за зразком. *Зразок:* Цей комп'ютер підходить мені, тому що... /оскільки він має (відрізняється, характеризується)...

1. У цьому комп'ютері використані всі найостанніші досягнення комп'ютерного прогресу. Високопродуктивний і надійний комп'ютер, що може виконувати практично всі професійні завдання. Такий комп'ютер буде слугувати не один рік.

2. У комп'ютері є потужний процесор і відеокарта. Водночас у нього порівняно низька ціна. Цей високопродуктивний ПК доступний навіть за обмеженого бюджету. Комп'ютер універсальний: підходить і для роботи, і для відеоігор. Маючи таку систему, можна протягом наступного року забути про модернізацію.

3. Настільні повнофункціональні мініПК дозволяють швидко вирішувати складні бізнес-завдання. Відмінні риси цієї серії – гарантована стабільність платформи протягом 15 місяців, низьке енергоспоживання, компактна конструкція.

4. Комп'ютер досить тихий, але водночас досить потужний для сучасних програм. Пристрій підходить для будинку, якщо гучність звуку набуває великого значення.

5. Це найкращий сучасний комп'ютер для дому та роботи. Оптимальне співвідношення ціни і якості, гарний вибір комплектуючих. І, що важливо, стильний дизайн.

6. Компактний комп'ютер із сучасним привабливим дизайном, високопродуктивний, з широкими функціональними можливостями – це ідеальне рішення для вашого офісу.

Слова для довідок:

довговічність, потужність, високопродуктивність, надійність, універсальність, дешевизна, доступність, компактність, енергоекономічність, безшумність, функціональність, стильність, оптимальність.

Завдання 1. Назвіть, від яких слів утворені подані нижче слова.
Сухопутний, залізничний, трубопровідний,
вантажоперевезення, автомагістраль, нафтопродукти,
малогабаритний, внутрішньоміський, приміський, міжміський,
міжнародний, транс'європейський.

Завдання 2. Від поданих прикметників утворіть іменники зі значенням властивості.

Зразок: твердий – твердість

Сукупний, продуктивний, малогабаритний, маневрений.

Завдання 3. Вставте замість крапок необхідні слова в правильній формі.

1. Україна постійно ... свій парк автомобілів.

2. Пасажирські перевезення ... автобусами, автомобілями-таксі та індивідуальними легковими автомобілями.

3. Через морські порти України ... вугіль і нафтопродукти.

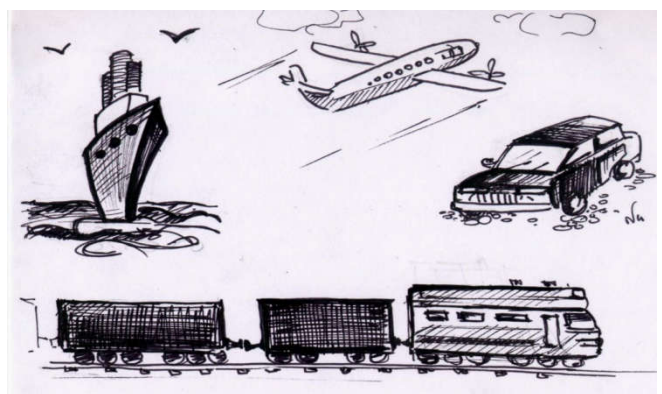
Слова для довідок: експортуватися, здійснюватися, модернізувати.

Завдання 4. Прочитайте текст. Зверніть увагу на головну інформацію. Вкажіть речення, в яких дається характеристика предмета, явища.

Транспорт України

Транспортна система України являє собою сукупність усіх видів транспорту: сухопутного, водного і повітряного.

Сухопутний транспорт підрозділяється на залізничний, автомобільний і трубопровідний. 44% усіх вантажоперевезень країни здійснюється саме залізничним транспортом. Загальна довжина залізничних магістралей становить 23 тисячі кілометрів.

На території України функціонують 6 великих залізниць. Головними залізничними вузлами є Київ, Харків, Полтава, Лозова та ін. Залізничний транспорт перевозить будівельні матеріали, кам'яне вугілля, руду, метали, нафтопродукти.

Автомобільний транспорт – це сухопутний, маневрений, швидкісний вид транспорту, що перевозить здебільшого термінові малогабаритні вантажі на невеликі відстані, а також пасажирів. Загальна довжина автодоріг України – 170 тис.км. Головними автомагістралями є Київ – Львів, Київ – Одеса, Харків – Сімферополь, Львів – Ужгород та ін.

Пасажирські перевезення здійснюються автобусами, автомобілями-таксі та індивідуальними легковими автомобілями. Автомобільні пасажирські перевезення поділяються на внутрішньоміські, приміські, міжміські та міжнародні. Міжнародні автобусні перевезення здійснює організація «Укртрансавто». Ця організація своїми маршрутами охоплює багато країн Європи і Азії. «Укртрансавто» постійно модернізує свій парк автомобілів, розширює географію перевезень, підвищує якість сервісу, збільшує обсяги перевезень.

Трубопровідний транспорт виконує важливу функцію щодо переміщення на великі відстані нафти і газу трубопроводами під тиском. Для трубопровідного транспорту характерні низька собівартість перевезень, висока продуктивність. Він посідає перше місце за обсягом переміщення вантажів. У перспективі в Україні планується будівництво транс'європейських трубопроводів.

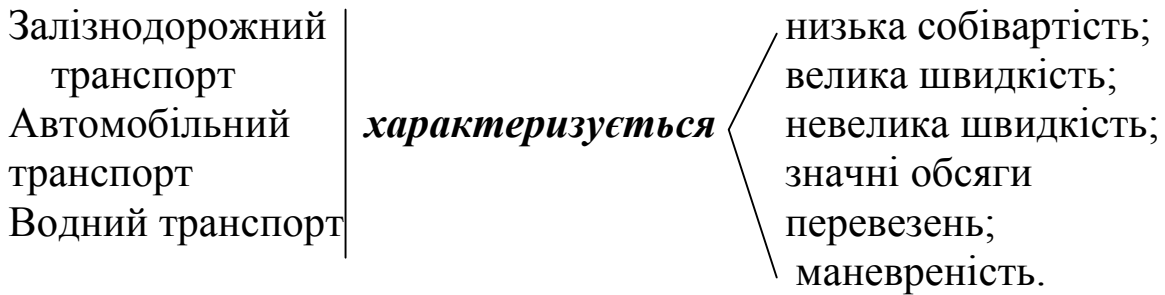
Перед сухопутним транспортом України стоять такі завдання: збільшити кількість електрифікованих залізниць, розширити будівництво автомобільних доріг з твердим покриттям, перейти на екологічно чисті види палива.

Водний транспорт включає річковий і морський види транспорту. Водний транспорт характеризується низькою собівартістю і значними обсягами перевезень вантажів і пасажирів. Недоліком є невелика швидкість руху. Головні водні шляхи України – це Дніпро, Дунай, Десна, Дністер. По річках перевозять вугілля, будівельні матеріали, руду й іншу продукцію.

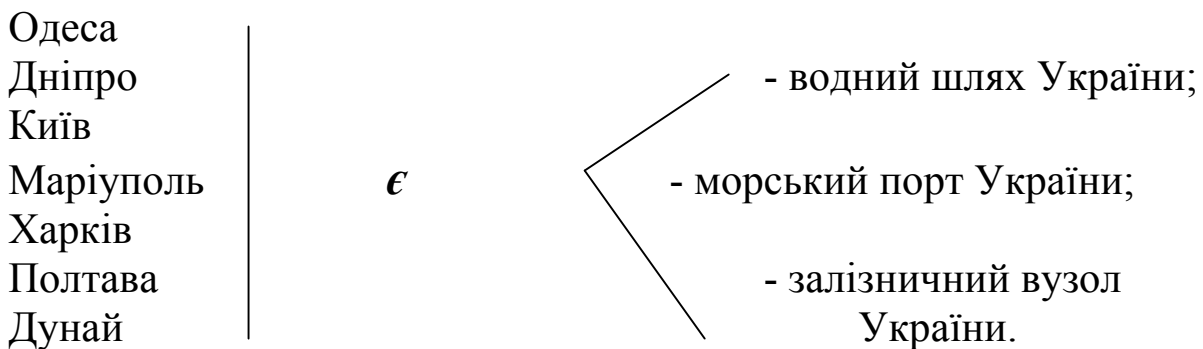
Україна – морська держава. Морський транспорт перевозить вантажі та пасажирів не лише між портами України, а й між

протоками Босфор, Дарданелли і Мармуровим морем до Середземного моря та Атлантичного океану. Загальна довжина морської берегової лінії – близько 2000 км. Найбільші морські порти – Одеса, Іллічівськ, Миколаїв, Маріуполь. Через морські порти України експортується кам'яне вугілля, нафтопродукти, хімічна сировина, цукор, здійснюється міжнародний туризм.

Завдання 5. З поданих слів і словосполук складіть речення.

Завдання 6. З поданих слів і словосполук складіть речення.

Завдання 7. Дайте відповіді на запитання.

1. Що являє собою транспортна система України?
2. Чому залізничний транспорт відіграє головну роль в економіці України?
3. Що являє собою автомобільний транспорт?
4. Які головні автомагістралі існують в Україні?
5. Які головні залізничні вузли існують в Україні?
6. На які види поділяються пасажирські автомобільні перевезення?
7. Яку функцію виконує трубопровідний транспорт?
8. Які завдання стоять перед сухопутним транспортом України?
9. Яку продукцію перевозять залізницями?
10. Яку продукцію перевозять по річках?

11. Яку продукцію перевозять через морські порти?

Завдання 8. Складіть номінативний план тексту.

Робота з текстом 2

Завдання 1. Прочитайте іменники зі значенням властивості, якості. Назвіть прикметники, від яких вони утворені.

Зразок: Точність – точний.

Прозорість, безпека, комфортність, надійність, економічність, практичність.

Завдання 2. Прочитайте і запишіть слова, що позначають якості особистості.

Професіоналізм, вимогливість, ініціативність, доброзичливість, практичне мислення.

Завдання 3. Укажіть, від яких дієслів утворені подані нижче слова.

Реалізація, проєктування, дослідження, конструювання, виготовлення, монтаж, експлуатація, організація.

Завдання 4. Запишіть і запам'ятайте слова, що близькі за значенням.

Головний = ключовий = провідний = чільний
керувати = управляти = організовувати = верховодити = правити = спрямовувати = очолювати

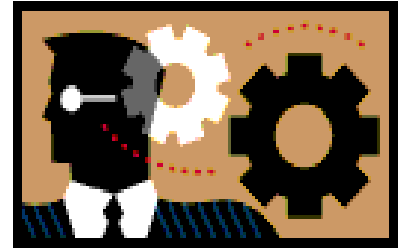
Завдання 5. Прочитайте і запам'ятайте стійкі словосполучення.

чому?
— роботі
присвятити себе — музиці
— родині

Завдання 6. Прочитайте текст. Зверніть увагу на його головну інформацію. Укажіть речення зі значенням характеристики предмета, явища.

Про професію інженера

Інженер – це спеціаліст, який забезпечує науково-технічний прогрес у техніці, технології й організації виробництва, а також сприяє підвищенню продуктивності праці.

Кажуть, що інженер використовує енергію і матеріали для створення того, чого «ніколи не було». Дійсно, інженер на основі наукових досліджень створює нове, якого немає в природі в готовому вигляді: машини, дороги, будівлі – штучну сферу землі.

Інженер є ключовою фігурою, яка з'єднує науку з виробництвом. Головним результатом інженерної праці є реалізація наукових ідей в реальні прилади, пристрої, механізми, машини для суспільного виробництва. Праця інженера завжди має практичне значення. Тому інженер змушений володіти особливим «практичним мисленням». Технічні пристрої і об'єкти, які створює інженер, мають бути практично необхідні людям, тобто відрізнятися міцністю, надійністю, економічністю, комфортністю та ін.

Специфіка праці інженера полягає в умінні виконувати різні графічні роботи у вигляді креслень, графіків, ескізів та ін. Від того, наскільки добре вміє інженер працювати з кресленнями, часто залежить успіх усієї справи.

Інженерна діяльність за своїм характером може бути розділена на декілька основних видів.

1. Інженерна діяльність, що пов'язана з проєктуванням і конструюванням нових машин, приладів, апаратів. Інженери цього профілю називаються інженерами-конструкторами.

2. Інженерна діяльність, що пов'язана з виготовленням різноманітних матеріалів і речовин, виробничих машин і устаткування, а також з їх ремонтом. Інженери цього профілю називаються інженерами-технологами.

3. Інженерна діяльність, що пов'язана з монтажем і правильною експлуатацією обладнання, організацією виробництва, безпечною роботою людей на виробництві. Інженери цього профілю називаються інженерами-експлуатаційниками.

Інженер має бути гарним організатором. На виробництві інженер є керівником трудового колективу. Щоб ефективно управляти роботою колективу, в інженера мають бути такі особисті якості: професійні знання, увага до людей, вимогливість, доброзичливість, ініціативність та ін.

Історія знає багато людей, які присвятили себе інженерній праці. Серед них – видатний металург Борис Патон, директор Інституту електрозварювання Академії наук України. Борис Патон є творцем принципово нового способу зварювання. Він активно впроваджував прогресивні методи зварювання у промисловість, досліджував електрометалургію в космічних умовах.

Студенти технічних вишів – це ті, хто візьме в свої руки подальший розвиток науки і техніки. Основні риси характеру інженера повинні виховуватися у студентські роки. Студент має навчитися отримувати знання, що необхідні майбутньому інженеру, повинен розвивати творчі здібності. У сучасному світі професійні знання, якими має володіти інженер, постійно змінюються. А це означає, що інженер змушений завжди вчитися, щоб уміти вирішувати виробничі і технічні завдання. Постійний пошук, творчість і винахідництво – ось ті якості, що характерні для справжнього інженера.

Завдання 6. Вставте необхідні за смыслом дієслова *бути*, *мати*, *відрізнятися* у правильній формі.

Інженер ... ключовою фігурою, яка з'єднує науку з виробництвом. Інженер змушений ... особливе «практичне мислення». На виробництві інженер ... керівником трудового колективу. Технічні об'єкти повинні ... міцністю і надійністю.

Завдання 7. Закінчіть речення, спираючися на інформацію тексту.

А) Інженер-конструктор – це інженер, який ...

Інженер-технолог – це інженер, який ...

Інженер-експлуатаційник – це інженер, який ...

Б) Праця інженера завжди має практичне значення, тому...

Інженер є керівником трудового колективу, тому...

Інженер з'єднує науку з виробництвом, тому...

Завдання 8. Дайте відповіді на запитання до тексту.

1. Хто такий інженер?
2. Якими властивостями мають володіти технічні об'єкти?
3. У чому полягає специфіка інженерної праці?
4. Чому інженер має бути гарним організатором?
5. Які інженерні проблеми досліджував Борис Патон?
6. Чого мають навчитися студенти технічних вишів?

Завдання 9. Прочитайте тезовий план тексту «Про професію інженера».

План

1. Інженер є ключовою фігурою, яка з'єднує науку з виробництвом.
2. Інженерна діяльність може бути розділена на декілька видів.
3. Інженер має бути гарним організатором.
4. Інженер Борис Патон є видатним металургом.
5. Інженер змушений завжди вчитися.

Завдання 10. Перекажіть текст за планом.

Завдання 11. Напишіть твір «Чому я вирішив стати інженером». Подані нижче запитання допоможуть вам його написати.

Коли ви вирішили стати інженером? У вашій родині є інженери чи ви будете першим? У вас є друзі-інженери? Що вони розповідають про свою професію? Що сказали ваші батьки, коли дізналися, що ви хочете стати інженером? Які дисципліни, що необхідні майбутньому інженеру, ви зараз вивчаєте? Які дисципліни вам особливо подобаються? Напишіть, що вам відомо про професію інженера: чим займаються інженери, над якими проблемами працюють? Де ви хочете працювати, коли закінчите навчання в університеті? Професія інженера є важливою для вашої країни? Чому? Що вам потрібно зробити, щоб стати справжнім інженером?

Завдання 1. Визначте за словником значення незнайомих слів.
Електропровідність, теплопровідність, магнетизм, прозорість.

Завдання 2. Прочитайте словосполучення. Значення незнайомих слів перевірте за словником.

Перенесення електрики вільними електронами;
переміщення частинок тіла;
перехід з твердого стану в рідкий;
питома вага.

Завдання 3. З поданих слів і словосполук складіть речення, використовуючи конструкцію *що називається чим*.

здатність переходити з твердого стану в рідкий; -здатність проводити електричний струм; - передавання тепла в тілі; -здатність пропускать світлові промені;	називається	- прозорість; - теплопровідність; - електропровідність - плавкість.
---	--------------------	--

Завдання 4. Прочитайте текст. Зверніть увагу на його головну інформацію.

Фізичні властивості металів

До фізичних властивостей металів відносять колір, питому вагу, плавкість, електропровідність, магнітні властивості, теплопровідність.

Метали непрозорі: вони не пропускають світлові промені. З технічних металів забарвленими є лише червона мідь і її сплави.

Усі метали мають велику питому вагу. За величиною питомої ваги розрізняють легкі і важкі метали. З технічних металів найлегшим є магній, а найважчим – вольфрам.

У процесі нагрівання метали розм'якшуються і за певної температури починають плавитися. Здатність металів за умови нагрівання переходити з твердого стану в рідкий називається плавкістю. Плавкість – це найважливіша властивість металів. Температура плавлення різних металів і сплавів різна. Є легкоплавкі й тугоплавкі метали.

Електропровідність полягає у перенесенні електрики вільними електронами. Електропровідність металів вище за електропровідність неметалевих тіл. Метали менш електропровідні за умови високої температури. Однак під час зниження температури електропровідність зростає.

Якщо ми почнемо нагрівати метали, то помітимо, що одні з них нагріваються швидше, інші – повільніше. Це означає, що для металів характерна теплопровідність. Теплопровідність – явище передачі тепла в тілі без видимого переміщення частинок цього тіла. Висока теплопровідність металів дозволяє швидко і рівномірно нагрівати і охолоджувати їх. З технічних металів найбільш теплопровідною є мідь. Теплопровідність заліза значно нижча.

Деякі властивості металів пов'язані з явищами магнетизму. Одні метали намагнічуються і зберігають цю властивість, інші – ні. Магнітними (ферромагнітними) є лише три метали: залізо, нікель, кобальт, їх сплави, а також деякі інші сплави.

Усі метали у процесі нагрівання розширюються.

Завдання 5. Дайте відповіді на запитання.

1. Які фізичні властивості металів?
2. Що називається плавкістю металів?
3. У чому полягає електропровідність металів?
4. Що таке теплопровідність?
5. Які метали є магнітними?

Завдання 6. Порівняйте два варіанти плану до тексту.

План

(у тезовій формі)

1. Метали є непрозорими.
2. Усі метали мають велику питому вагу.
3. Під час нагрівання метали плавляться.
4. Металам властива теплопровідність.

(у номінативній формі)

1. Непрозорість металів.
2. Питома вага металів.
3. Плавкість металів.
4. Теплопровідність металів.

5. Для металів характерна електропровідність.
6. Деякі метали намагнічуються.

5. Електропровідність металів.
6. Магнетизм деяких металів.

Завдання 7. Перекажіть ту частину тексту, в якій йдеться про плавкість металів.

Діалог

Завдання 1. Зверніть увагу на конструкцію, що позначає параметри властивості: *що позначається чим; що позначають чим.*

Наприклад: Потужність струму *позначається* буквою P .
Час *позначають* буквою t .

Завдання 2. Прочитайте діалог. Зверніть увагу на його головну інформацію.

Деякі фізичні терміни і вирази

Викладач: Сьогодні ми пригадаємо деякі фізичні терміни і вирази. Будь-яке фізичне тіло рухається. Назвіть букву, якою позначають масу тіла.

Студент: Маса тіла позначають буквою m .

Викладач: А якою буквою позначають швидкість тіла?

Студент: Швидкість тіла позначають буквою V .

Викладач: Що ми отримаємо, якщо помножимо масу тіла на його швидкість?

Студент: В результаті множення маси тіла на його швидкість ми отримаємо імпульс тіла.

Викладач: Що називається імпульсом тіла?

Студент: Імпульсом тіла називається добуток маси тіла на його швидкість. Імпульс тіла залежить від маси тіла і його швидкості.

Викладач: На тіло діє сила. Вона позначається буквою F . Рух під дією постійної сили є рівномірним рухом. А як позначають прискорення?

Студент: Прискорення позначають буквою a .

Викладач: Запишіть цю формулу: $F = ma$. Скажіть, чому дорівнює сила?

Студент: Сила дорівнює добутку маси тіла на прискорення.

Викладач: Сила – причина зміни швидкості тіла. Сили, з якими два тіла діють одне на одне, рівні за величиною і протилежні за напрямком. Скажіть, чи зміниться швидкість тіла, якщо на тіло буде діяти сила?

Студент: Так, в результаті дії сили швидкість рухомого тіла змінюється.

Викладач: Зміна швидкості позначається ΔV (дельта V). Сила може діяти протягом якогось часу. Час позначається буквою t , а вираз $f(t)$ показує, що сила залежить від часу (сила є функцією часу). Як читається позначення Δt ? Що воно позначає?

Студент: Δt (дельта t) позначає проміжок часу.

Завдання 3. Закінчіть речення.

Маса тіла	}	позначається ...
Швидкість тіла		
Сила, що діє на тіло,		
Прискорення		
Зміна швидкості		

Завдання 4. Перекажіть головну інформацію діалогу.